



**rijksuniversiteit
groningen**

**faculteit gedrags- en
maatschappijwetenschappen**

**Verenigingsdeelname, kwaliteit van interetnisch contact en vertrouwen in etnische
minderheden: Een kwantitatief onderzoek onder Nederlanders zonder
migratieachtergrond**

Association participation, quality of interethnic contact and trust in ethnic minorities:
A quantitative study among dutch adults without a migration background

Masterscriptie – Master Thesis

Mare Kracht

S5772680

Master Sociologie (Gezondheid, Welzijn en Zorg)

Rijksuniversiteit Groningen

Begeleider: Prof. Andreas Flache

Referent: Dr. Mark Huisman

Datum: 21 augustus 2025

Samenvatting

Ondanks de brede aandacht voor de diverse samenleving en sociale cohesie is het onduidelijk of gezamenlijke verenigingsactiviteiten werkelijk bijdragen aan meer vertrouwen in etnische minderheden. Deze studie onderzoekt of deelname aan bijeenkomsten van verenigingen door Nederlanders zonder migratieachtergrond samenhangt met hun vertrouwen in etnische minderheden en in hoeverre dit verband versterkt of verzwakt wordt door de ervaren kwaliteit van interetnisch contact. Uit eerder onderzoek blijkt dat contact tussen leden van verschillende etnische groepen, kan leiden tot een meer vertrouwen (Allport, 1954; Pettigrew & Tropp, 2006; Pettigrew, 2021). Dit kan versterkt worden als het contact onder een aantal optimale omstandigheden plaatsvindt (Allport, 1954). Ook blijkt dat als het contact vooral plaatsvindt binnen weinig of niet diverse verenigingen dat het onderlinge begrip juist minder wordt (Bracegirdle et al., 2021; Feliciani et al., 2020). Aan de hand van deze onderliggende theorieën zijn vijf hypothesen opgesteld. Gebruikmakend van de Survey Integratie Migranten 2020 (SIM2020) werd een steekproef van 659 respondenten geanalyseerd met lineaire regressieanalyse en een aanvullende mediatieanalyse. Deelname werd verdeeld in etnisch diverse en niet-diverse verenigingen. De resultaten tonen dat verenigingsdeelname op zichzelf geen significant direct verband is met vertrouwen, ongeacht de etnische diversiteit van de vereniging. Desondanks ervaren deelnemers van etnisch diverse verenigingen een betere kwaliteit van interetnisch contact en juist deze kwaliteit van contact blijkt de sterkste voorspeller voor vertrouwen in etnische minderheden. In een aanvullende mediatieanalyse zijn aanwijzingen gevonden dat het effect van deelname aan diverse verenigingen op vertrouwen mogelijk via de kwaliteit van contact loopt. Daarnaast hebben respondenten met een hogere leeftijd gemiddeld gezien minder vertrouwen in etnische minderheden en respondenten met hoger opleidingsniveau over het algemeen juist meer vertrouwen. Concluderend laat dit onderzoek zien dat het vertrouwen in etnische minderheden niet hoger is bij mensen die simpelweg samen te sporten, dezelfde hobby uit te voeren of samen muziek te maken in etnisch divers verenigingsverband. Het is de kwaliteit van het interetnisch contact in het algemeen dat het verschil kan maken.

Voorwoord

Beste lezer,

Voor u ligt de masterscriptie: *“Verenigingsdeelname, kwaliteit van interetnisch contact en vertrouwen in etnische minderheden: Een kwantitatief onderzoek onder Nederlanders zonder migratieachtergrond”*. Deze masterscriptie heb ik met een brede interesse voor etnische minderheden geschreven voor de afronding van de master Sociologie aan de Rijksuniversiteit te Groningen. In februari 2025 ben ik vol goede moed en met grote interesse naar het onderwerp gestart met het schrijven van deze scriptie.

Het leven in een steeds meer diverse maatschappij zette mij, als Nederlandse zonder migratieachtergrond, aan het denken. Hoe zit het met het vertrouwen in etnische minderheden? Wat voor invloed heeft diverse of niet-diverse verenigingsdeelname hierop? Dit vormde voor mij de belangrijkste drijfveer om dit onderwerp te kiezen.

Graag wil ik een aantal personen bedanken. Allereerst mijn begeleider Andreas Flache, voor de begeleiding en de waardevolle feedback. Eveneens dank aan mijn referent, Mark Huisman, voor de feedback en de statistieksprekuren. Verder wil ik mijn familie en vrienden bedanken voor de steun tijdens het gehele proces en mijn studiegenoten waarmee ik, vooral in de eindfase, veel motiverende studie-uren heb beleefd.

Tijdens het schrijven van deze masterscriptie heb ik incidenteel AI ingezet als taal ondersteunend hulpmiddel en om ideeën te verhelderen. Ook voor het schrijven van codes voor de analyses in R-studio bleek AI een goed hulpmiddel. Ik heb verantwoord gebruik gemaakt van AI in dit academische werk. Ik heb de voorgestelde teksten kritisch beoordeeld.

Ik hoop dat deze masterscriptie niet alleen bijdraagt aan de wetenschap, maar ook handvatten biedt voor het opstellen van beleid en in maatschappelijke organisaties. Ik wens u veel leesplezier.

Groningen, 21 augustus 2025

Mare Kracht

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	2
Voorwoord	3
1. Inleiding.....	6
1.1. Aanleiding	6
1.2. Bestaande inzichten	6
1.3. Probleemstelling en doelstelling.....	7
1.4. Maatschappelijke relevantie	7
1.5. Wetenschappelijke relevantie.....	8
1.6. Sociologische relevantie	8
1.7. Onderzoeksopzet en leeswijzer.....	8
2. Theoretisch kader	10
2.1. Conceptuele afbakening	10
2.2. Intergroup contacttheorie	10
2.3. Verenigingsdeelname in Nederland en diversiteit binnen verenigingen	11
2.4. Interetnisch contact en kwaliteit	12
2.5. De rol van interetnisch contact in de relatie tussen verenigingsdeelname en vertrouwen	12
2.6. Onderzoeksvraag en hypothesen	13
2.7. Conceptueel model.....	14
3. Methode.....	15
3.1. Onderzoekspopulatie en steekproef.....	15
3.2. Onderzoeksopzet en verloop van het veldwerk	15
3.3. Operationalisatie van centrale begrippen	16
3.4. Analyseplan	20
4. Resultaten	23
4.1. Descriptieve statistiek.....	23
4.2. Inferentiële statistiek.....	28

5. Conclusie	35
6. Discussie	37
Literatuurlijst	39
Bijlage: R-script	42

1. Inleiding

1.1. Aanleiding

In Nederland wonen bijna 18 miljoen mensen. Het grootste deel van deze mensen is in Nederland geboren. Binnen deze groep zijn verschillen: iets meer dan 70 procent heeft twee ouders die in Nederland geboren zijn, tegenover ongeveer 30 procent die één of twee ouders heeft die in het buitenland zijn geboren. Dit betekent dat een aanzienlijk deel van de inwoners van Nederland een migratieachtergrond heeft, wat de culturele diversiteit van Nederland benadrukt (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2024).

Over de culturele diversiteit in Nederland wordt veel gesproken. In een politiek debat ging het over het ‘integratieprobleem’. Hiermee bedoelde een aantal politici dat veel jongeren met een migratieachtergrond zich onvoldoende verbonden voelen met de Nederlandse samenleving, wat kan leiden tot maatschappelijke onrust (NOS, 2024). Echter, de politici die deze uitspraken deden, namen sommige woorden terug na de kritiek die erop volgde (Frijters, 2024). Wat doen uitspraken als deze met het vertrouwen van mensen zonder migratieachtergrond in mensen met migratieachtergrond en andersom en met het beeld over mensen met een migratieachtergrond?

1.2. Bestaande inzichten

Het Sociaal en Cultureel Planbureau deelt sociale cohesie op in vier onderdelen: sociaal vertrouwen, sociale participatie, institutioneel vertrouwen en politieke participatie (Woittiez et al., 2024). In dit onderzoek wordt ingegaan op één van de onderdelen van sociale cohesie die genoemd wordt door het Sociaal en Cultureel Planbureau: sociaal vertrouwen. In Nederland is sprake van een hoog sociaal vertrouwen als je het vergelijkt met andere Europese landen (Woittiez et al., 2024). Met sociaal vertrouwen wordt het vertrouwen in medeburgers, hoe groepen over elkaar denken en de verbondenheid met Nederland bedoeld. Ondanks dat het sociaal vertrouwen over het algemeen hoog is, wordt er over mensen met een Oost-Europese, Arabische of Afrikaanse migratieachtergrond vaak minder positief gedacht door de Nederlandse bevolking. Sociaal vertrouwen wordt gezien als essentieel onderdeel van integratie en sociale cohesie (Woittiez et al., 2024).

Om sociale cohesie te versterken en sociale tegenstellingen te verkleinen, is het belangrijk te kijken naar mechanismen die mensen samenbrengen. Eén van de manieren waarop sociale cohesie bevordert kan worden, is door het stimuleren van gemeenschappelijke activiteiten waarin ontmoeting, samenwerking en wederzijds begrip centraal staan (Milttenbrug et al., 2024). Binnen verenigingen komen mensen regelmatig samen voor gemeenschappelijke activiteiten. Voorbeelden

van verenigingen zijn sportverenigingen en vrijetijdsorganisaties, zoals hobby- en muziekclubs (Dagevos & Kappelhof, 2022). Juist in deze contexten kan interetnisch contact ontstaan, waarin wederzijds begrip en samenwerking centraal staan. Dit blijkt uit eerdere onderzoeken waarbij vooral gekeken is naar sportverenigingen (Bartsch, 2024; Elmoose-Østerlund et al., 2020). Wanneer mensen deelnemen aan de vereniging en samenwerking en gemeenschappelijke doelen centraal staan, worden etnische verschillen minder relevant en neemt de solidariteit toe (Bartsch, 2024; Enhold et al., 2023).

1.3. Probleemstelling en doelstelling

Om de relatie tussen vertrouwen en deelname aan verenigingen beter te begrijpen, richt dit onderzoek zich op de volgende vraag: *“Wat is het verband tussen deelname aan bijeenkomsten van verenigingen van Nederlanders zonder migratieachtergrond en het vertrouwen in etnische minderheden en kan het verband tussen deelname bij verenigingen en vertrouwen in etnische minderheden verklaard worden door de kwaliteit interetnisch contact en interetnisch contact bij verenigingen?”*. Het doel van dit onderzoek is om inzicht te krijgen in de vraag of deelname aan bijeenkomsten van verenigingen van Nederlanders zonder migratieachtergrond bijdraagt aan het vertrouwen in etnische minderheden, en of deze relatie verklaard kan worden door de aanwezigheid en kwaliteit van interetnisch contact binnen verenigingen.

1.4. Maatschappelijke relevantie

De diversiteit van de samenleving, migratie en integratie zijn belangrijke onderwerpen in het politieke en publieke debat (Dagevos & Vermeulen, 2024). Sommige autochtone Nederlanders hebben het idee dat de komst van migranten ervoor zorgt dat andere maatschappelijke problemen, zoals bijvoorbeeld het tekort aan betaalbare woningen en armoede in Nederland niet opgelost worden (Miltenburg et al., 2024). Ook sociale cohesie is een onderwerp waar Nederlanders zich druk om maken. Veel mensen geven bijvoorbeeld aan dat er een gebrek aan saamhorigheid is, de polarisatie toeneemt en er een ‘ik-cultuur’ ontstaat (Miltenburg et al., 2024). Oftewel, de manier van samenleven in een Nederland met een hoge culturele diversiteit is voor veel mensen een belangrijk maatschappelijk onderwerp.

Beleidsmakers op het gebied van sociale cohesie kunnen baat hebben bij inzicht in de werkelijke effectiviteit van verenigingsdeelname in het bevorderen van vertrouwen in etnische minderheden. Als verenigingsdeelname van Nederlanders zonder migratieachtergrond daadwerkelijk zorgt voor een positiever beeld van etnische minderheden, kan dit bijdragen aan effectiever beleid

voor sociale cohesie. Daarbij is het cruciaal om te onderzoeken of deze relatie verklaard kan worden door interetnisch contact, aangezien niet elke verenigingsomgeving automatisch leidt tot meer interactie en begrip tussen verschillende etnische groepen (Spaaij et al., 2015).

1.5. Wetenschappelijke relevantie

Hoewel er veel onderzoek is gedaan naar vertrouwen en sociale cohesie in multiculturele samenlevingen, is er relatief weinig bekend over de invloed van verenigingsdeelname onder Nederlanders zonder migratieachtergrond op het vertrouwen in etnische minderheden. Eerdere onderzoeken laten zien dat deelname kan leiden tot meer vertrouwen in elkaar (Bartsch, 2024; Elmoose-Østerlund et al., 2020; Enhold et al., 2023), terwijl er aan de andere kant ook bevindingen zijn dat deelname juist kan leiden tot vooroordelen, uitsluiting en discriminatie (Bartsch, 2024; Elmoose-Østerlund et al., 2020; Spaaij et al., 2015). Dit onderzoek levert een bijdrage aan de wetenschap door het in algemene verenigingscontext te onderzoeken en kan daarmee een basis vormen voor vervolgonderzoek.

1.6. Sociologische relevantie

Dit onderzoek raakt de twee hoofdvragen binnen de sociologie: het cohesievraagstuk en het ongelijkheidsvraagstuk. Het cohesievraagstuk gaat over de mate van verbondenheid binnen de samenleving (Ultee et al., 2003). In een samenleving waar verbondenheid en vertrouwen centraal staan, voelen mensen zich veiliger, ervaren zij minder eenzaamheid en zijn zij sneller geneigd elkaar te ondersteunen bij uitdagingen (Miltenburg et al., 2024). Dit onderzoek draagt bij aan het inzicht in de vraag of deelname van Nederlanders zonder migratieachtergrond bijdraagt aan de verbondenheid met en het vertrouwen in etnische minderheden.

Het ongelijkheidsvraagstuk richt zich op de ongelijke kansen, middelen en waardering tussen bijvoorbeeld verschillende etnische groepen (Ultee et al., 2003). In dit onderzoek wordt onderzocht of deelname ervoor kan zorgen dat Nederlanders zonder migratieachtergrond meer vertrouwen in etnische minderheden krijgen en wat de invloed van interetnisch contact is. Vooroordelen, uitsluiting en discriminatie kunnen juist de ongelijkheid versterken.

1.7. Onderzoekopzet en leeswijzer

Dit onderzoek maakt gebruik van kwantitatieve surveydata, namelijk de Survey Integratie Migranten 2020 (SIM2020) van het Sociaal en Cultureel Planbureau. De keuze voor een kwantitatieve benadering maakt het mogelijk om op statistische wijze verbanden tussen deze variabelen te toetsen.

Er wordt gebruikgemaakt van regressieanalyse om te onderzoeken of verenigingsdeelname samenhangt met vertrouwen in etnische minderheden, en of deze relatie (gedeeltelijk) verklaard kan worden door interetnisch contact. Deze onderzoeksopzet zorgt ervoor dat niet alleen de directe relatie tussen verenigingsdeelname en vertrouwen te analyseren, maar ook de onderliggende mechanismen beter te begrijpen.

In hoofdstuk 2 wordt het theoretisch kader toegelicht, waarin relevante literatuur en het conceptueel model worden besproken. Hoofdstuk 3 beschrijft de methodologie van het onderzoek, zoals de onderzoeksopzet, operationalisaties en het analyseplan. In hoofdstuk 4 worden de resultaten besproken en geanalyseerd. Tot slot volgt in hoofdstuk 5 de conclusie en in hoofdstuk 6 de discussie van het onderzoek.

2. Theoretisch kader

In het theoretisch kader worden eerst de kernbegrippen en de relevante theorieën besproken, gevolgd door een toelichting op hoe deze theorieën toegepast worden op de hypothesen. Vervolgens worden drie belangrijke verbanden behandeld: het verband tussen verenigingsdeelname en vertrouwen, de rol van interetnisch contact, en de invloed van etnische diversiteit binnen verenigingen.

2.1. Conceptuele afbakening

In dit onderzoek worden drie centrale concepten onderscheiden: vertrouwen in etnische minderheden, interetnisch contact en etnische diversiteit binnen verenigingen. Vertrouwen in etnische minderheden verwijst naar de positieve verwachtingen van Nederlanders zonder migratieachtergrond in etnische minderheden en de manier waarop Nederlanders zonder migratieachtergrond denken over deze groep (Woittiez et al., 2024). Interetnisch contact is het sociale contact of de interactie tussen mensen met een verschillende etnische achtergrond. Dit kan plaatsvinden in verschillende contexten, zoals op school, op het werk of tijdens vrijetijdsbesteding zoals sport (Martinovic et al., 2014). Etnische diversiteit binnen verenigingen betreft de mate waarin leden met verschillende etnische achtergronden binnen één vereniging actief zijn (Van Haaften, 2019). In dit onderzoek wordt verenigingsdeelname opgedeeld twee dummyvariabelen: diverse verenigingsdeelname en niet-diverse verenigingsdeelname. Ook wordt er rekening gehouden met een aantal demografische factoren. Uit eerder onderzoek blijkt dat leeftijd een rol speelt in deelname aan verenigingen (Woittiez et al., 2024) en dat mannen en vrouwen verschillen in bijvoorbeeld sociale betrokkenheid (Woittiez et al., 2024). Opleidingsniveau heeft invloed op vertrouwen in etnische minderheden. Laagopgeleide mensen hebben minder vertrouwen in etnische minderheden (Woittiez et al., 2024).

2.2. Intergroup contacttheorie

De basis van de verbanden die in dit onderzoek gelegd worden is de Intergroup Contacttheorie (Allport, 1954). Deze theorie stelt dat contact tussen leden van verschillende etnische groepen, oftewel intergroepcontact, kan leiden tot een afname van vooroordelen en een toename van wederzijds begrip (Allport, 1954; Pettigrew & Tropp, 2006; Pettigrew, 2021). Allport stelde dat contact onder bepaalde omstandigheden effectief kan zijn om intergroepsvooroordelen (vooroordelen over andere groepen) te verminderen. Deze optimale omstandigheden van contact zijn gelijke status

tussen groepen, gemeenschappelijke doelen, samenwerking tussen groepen en steun van autoriteiten en wetten voor het contact (Allport, 1954). Echter, dit zijn optimale omstandigheden en dus niet noodzakelijk, maar het kan wel bijdragen aan grotere positieve effecten van intergroepcontact (Pettigrew & Tropp, 2006). Deze theorie is relevant voor verenigingscontexten, waarin mensen samenwerken aan gedeelde doelen, vaak met steun van een overkoepelende organisatie (de vereniging). Hypothese 1 luidt daarom als volgt: *“Nederlanders zonder migratieachtergrond die bijeenkomsten bijwonen van een etnisch diverse vereniging, hebben meer vertrouwen in etnische minderheden dan Nederlanders die dit niet doen”*.

2.3. Verenigingsdeelname in Nederland en diversiteit binnen verenigingen

Verenigingen zijn een belangrijk onderdeel van het sociale leven in Nederland. Bijna 31 procent van de Nederlanders neemt wekelijks deel aan bijeenkomsten van een vereniging en iets meer dan 11 procent maandelijks. Sportverenigingen trekken de meeste leden, gevolgd door milieuorganisaties (CBS Statline, 2025a). Verenigingen in dit onderzoek zijn bijvoorbeeld sportverenigingen, politieke en religieuze organisaties en vrijetijdsorganisaties, zoals hobby- en muziekclubs (Dagevos & Kappelhof, 2022). Via verenigingen komen mensen in contact met anderen. Regelmatige contacten tussen mensen zorgen voor hechtere banden, samenwerking en steun. Daarbij kunnen mensen ook in contact komen met mensen die niet precies op henzelf lijken, waardoor het vertrouwen in andere groepen groeit (Kloosterman & Coumans, 2014).

Toch is de mate waarin dit gebeurt afhankelijk van wie er deelneemt. Zo blijkt uit onderzoek dat jongeren vaker lid zijn van verenigingen dan ouderen, en dat mensen zonder migratieachtergrond vaker deelnemen dan mensen met een migratieachtergrond (Woittiez et al., 2024). Hierdoor is de samenstelling van veel verenigingen relatief homogeen, en weerspiegelt deze niet altijd de etnische diversiteit van de samenleving. Wanneer het contact binnen verenigingen vooral plaatsvindt tussen mensen van dezelfde etnische achtergrond, kan dat het onderlinge begrip juist belemmeren. Zelfs wanneer er geen sprake is van openlijk conflict, kan structureel contact binnen de eigen groep bestaande vooroordelen en negatieve stereotypen versterken (Bracegirdle et al., 2021; Feliciani et al., 2020). Socialisatie via de eigen groep heeft een sterkere invloed op de houding ten opzichte van andere groepen, dan direct contact met leden van andere etnische groepen (Bracegirdle et al., 2021). Wanneer individuen met vergelijkbare meningen over andere etnische groepen met elkaar omgaan en deze meningen uitwisselen, worden ze waarschijnlijk blootgesteld aan nieuwe argumenten die hun mening ondersteunen. Als gevolg hiervan versterken ze elkaars negatieve mening over etnische minderheden (Feliciani et al., 2020). Hypothese 2 luidt daarom als volgt: *“Nederlanders zonder*

migratieachtergrond die deelnemen aan bijeenkomsten van weinig diverse verenigingen hebben minder vertrouwen in etnische minderheden dan Nederlanders die dit niet doen”.

2.4. Interetnisch contact en kwaliteit

Om te begrijpen wanneer verenigingsdeelname daadwerkelijk kan bijdragen aan meer wederzijds begrip, is het essentieel om niet alleen naar de aanwezigheid van contact te kijken, maar ook naar de kwaliteit ervan. Volgens de klassieke contacthypothese van Allport (1954) is contact tussen groepen het meest effectief wanneer het contact aan een aantal voorwaarden voldoet. Er moet een gelijke status zijn tussen mensen die in contact komen. Daarnaast is het belangrijk dat er gemeenschappelijke doelen zijn. De nadruk ligt daardoor op samenwerking en onderling begrip tussen de groepen in plaats van competitie. Competitie kan er namelijk voor zorgen dat de verschillen en vooroordelen juist benadrukt worden. Ook is het belangrijk dat het contact ondersteund wordt door sociale en institutionele organisaties, zoals bijvoorbeeld een vereniging (Allport, 1954). Uit een grootschalige meta-analyse van Pettigrew en Tropp (2006) blijkt dat deze voorwaarden niet noodzakelijk zijn, maar eerder versterkende factoren: ook in afwezigheid van deze voorwaarden kan contact tussen groepen bijdragen aan een vermindering van vooroordelen en een verbeterd vertrouwen. Andere factoren die de kwaliteit van het contact bepalen zijn de mate waarin het contact vrijwillig of opgelegd is en de setting waarin het contact plaatsvindt (Pettigrew & Tropp, 2006). Dit suggereert dat de context waarin contact plaatsvindt – zoals binnen verenigingen – niet automatisch leidt tot een goede kwaliteit van het contact (Pettigrew & Tropp, 2006). Aangenomen wordt dat in etnisch diverse verenigingen vaker aan deze voorwaarden wordt voldaan dan in homogene verenigingen. Daar is meer kans op samenwerking tussen verschillende groepen, gedeelde doelen en institutionele steun van een inclusieve cultuur, oftewel de voorwaarden die bijdragen aan een hogere kwaliteit van interetnisch contact. Daarom luidt hypothese 3 als volgt: *“Nederlanders zonder migratieachtergrond die deelnemen aan bijeenkomsten van een etnisch diverse vereniging, ervaren een hogere kwaliteit van interetnisch contact dan Nederlanders zonder migratieachtergrond die dit niet doen”.*

2.5. De rol van interetnisch contact in de relatie tussen verenigingsdeelname en vertrouwen

Mensen die in het algemeen al beschikken over kwalitatief goede en positieve interetnische contacten (bijvoorbeeld via vrienden, burens of collega's), zullen waarschijnlijk minder discriminerende houdingen hebben, minder gevoelig zijn voor stereotypen en meer empathie

hebben voor etnische minderheden (Kauff et al., 2016). Wanneer mensen met eerdere positieve interetnische ervaringen vervolgens deelnemen aan bijeenkomsten van etnisch diverse verenigingen, zijn zij beter in staat om de contacten als gelijkwaardig en betekenisvol te interpreteren. Zij herkennen in dit contact bevestiging van eerdere positieve indrukken, wat kan leiden tot een versterkt vertrouwen in leden van groepen, zoals etnische minderheden (Bracegirdle et al., 2021). Dit positieve wederkerige effect kan een versterkende werking hebben op de invloed van verenigingsdeelname op vertrouwen. Daarom wordt verwacht dat de kwaliteit van interetnisch contact een modererende rol speelt in het verband tussen deelname aan bijeenkomsten van etnisch diverse verenigingen en vertrouwen. Hypothese 4 luidt als volgt: *“Bij Nederlanders zonder migratieachtergrond die een hogere kwaliteit van interetnisch contact ervaren, heeft deelname aan bijeenkomsten bij etnisch diverse verenigingen een groter positief effect op vertrouwen in etnische minderheden”*. Hierbij is de referentiegroep de mensen die niet bij een vereniging zitten en bij een niet-diverse vereniging zitten. Het is mogelijk dat meer vertrouwen niet het gevolg is van een hogere kwaliteit van interetnisch contact, maar eerder de oorzaak. In de discussie van dit onderzoek wordt verder ingegaan over deze mogelijke causaliteit.

Omgekeerd kunnen mensen zonder eerdere positieve interetnische contacten, of met negatieve ervaringen, juist minder snel geneigd zijn om contact in verenigingen positief te interpreteren (Kauff et al., 2016). In zulke gevallen is de kans kleiner dat verenigingsdeelname daadwerkelijk leidt tot een toename in vertrouwen. Hypothese 5 luidt daarom als volgt: *“Bij Nederlanders zonder migratieachtergrond die een hoge kwaliteit van interetnisch contact ervaren, heeft deelname aan bijeenkomsten bij etnisch weinig diverse verenigingen een kleiner negatief effect op vertrouwen”*. Hierbij is de referentiegroep de mensen die niet bij een vereniging zitten en bij een diverse vereniging zitten.

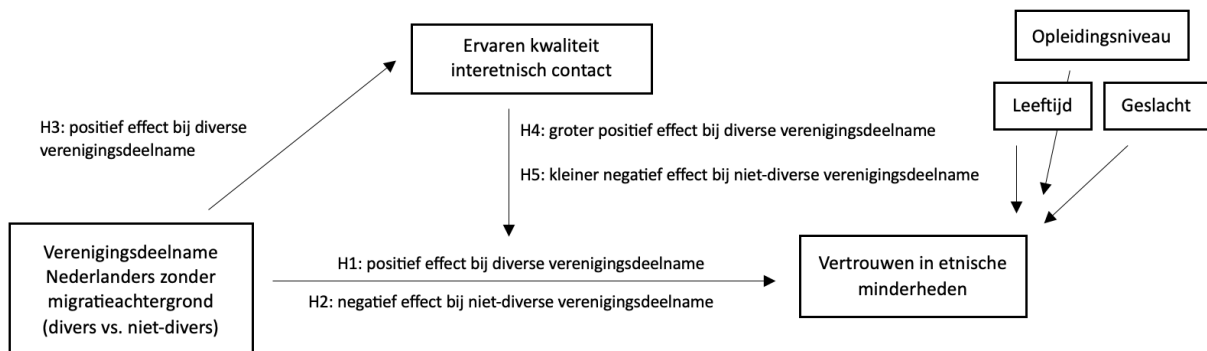
2.6. Onderzoeksvraag en hypothesen

De onderzoeksvraag is als volgt: *“Wat is het verband tussen deelname aan bijeenkomsten van verenigingen van Nederlanders zonder migratieachtergrond en het vertrouwen in etnische minderheden en kan het verband tussen deelname bij verenigingen en vertrouwen in etnische minderheden verklaard worden door de kwaliteit interetnisch contact en interetnisch contact bij verenigingen?”*. Om antwoord te kunnen geven op de onderzoeksvraag zijn er vijf hypothesen opgesteld:

1. *“Nederlanders zonder migratieachtergrond die bijeenkomsten bijwonen van een etnisch diverse vereniging, hebben meer vertrouwen in etnische minderheden dan Nederlanders zonder migratieachtergrond die dit niet doen”.*
2. *“Nederlanders zonder migratieachtergrond die deelnemen aan bijeenkomsten van weinig diverse verenigingen hebben minder vertrouwen in etnische minderheden dan Nederlanders zonder migratieachtergrond die dit niet doen”.*
3. *“Nederlanders zonder migratieachtergrond die deelnemen aan bijeenkomsten van een etnisch diverse vereniging, ervaren een hogere kwaliteit van interetnisch contact dan Nederlanders zonder migratieachtergrond die dit niet doen”.*
4. *“Bij Nederlanders zonder migratieachtergrond die een hogere kwaliteit van interetnisch contact ervaren, heeft deelname aan bijeenkomsten bij etnisch diverse verenigingen een groter positief effect op vertrouwen in etnische minderheden”.*
5. *“Bij Nederlanders zonder migratieachtergrond die een hoge kwaliteit van interetnisch contact ervaren, heeft deelname aan bijeenkomsten bij etnisch weinig diverse verenigingen een kleiner negatief effect op vertrouwen”.*

2.7. Conceptueel model

In Figuur 1 worden de verwachte verbanden weergegeven. De invloed van leeftijd, geslacht en opleidingsniveau wordt gecontroleerd.



Figuur 1: Conceptueel model

3. Methode

De data die gebruikt is in het onderzoek is van de Survey Integratie Migranten 2020 (SIM2020) (Dagevos & Kappelhof, 2022). Het doel van deze survey was de positie van personen met een migratieachtergrond in kaart te brengen.

3.1. Onderzoekspopulatie en steekproef

De onderzoekspopulaties bestaan uit alle in Nederland wonende personen van 15 jaar en ouder met een Turkse, Marokkaanse, Surinaamse, Poolse, Iraanse en Somalische achtergrond, een achtergrond in het Caribisch deel van het Koninkrijk en zonder migratieachtergrond.

De steekproeven voor het onderzoek zijn afgeleid van gegevens uit de Basisregistratie Personen (BRP). Tot het steekproefkader van een bevolkingsgroep behoren mensen die op 9 december 2019 ingeschreven staan in het BRP op een adres dat niet bij een instelling of tehuis hoort, 15 jaar of ouder zijn op 31 december 2019 en een voor de SIM relevante migratieachtergrond hebben. Vanuit dit steekproefkader zijn geclusterde steekproeven getrokken in twee stappen. Eerst is er een steekproef van gemeenten getrokken. Vervolgens is er een steekproef getrokken uit het deel van het steekproefkader dat ingeschreven staat in de gemeenten die bij de eerste stap zijn getrokken. Uit iedere gemeente is een enkelvoudige aselechte steekproef getrokken.

De respons verschilt per groep en gemeente, zo blijkt uit eerdere SIM-surveys. In de steekproeftrekking is er rekening mee gehouden door verschillende responsfracties te hebben. Personen die bij de gemeente hebben aangegeven dat hun adres niet aan derden geleverd mag worden, personen die ingeschreven staan op een adres van een instelling of tehuis en personen die op hetzelfde adres wonen, zijn uit de steekproef gehaald. Personen met een Poolse migratieachtergrond die met meerdere personen op een adres wonen, zijn niet uit de steekproef gehaald. Uiteindelijk zaten er 15.498 personen in de bruto-steekproef (Dagevos & Kappelhof, 2022).

3.2. Onderzoekopzet en verloop van het veldwerk

De respondenten zijn eerst uitgenodigd om een online vragenlijst in te vullen (Computer Assisted Web Interviewing, CAWI) in maart 2020. De non-respondenten van de CAWI zouden vier weken daarna face-to-face benaderd worden op het woonadres (Computer Assisted Personal Interviewing, CAPI), maar vanwege de coronapandemie was dit niet mogelijk. Er is in de periode van de eerste lockdown een extra reminderbrief verstuurd om de CAWI-respons te verhogen.

In september 2020 kon, na versoepelingen van de maatregelen, toch het CAPI-veldwerk beginnen. Door verschillende omstandigheden is ervoor gekozen om alleen de herkomstgroepen te benaderen die een lage respons hadden op de CAWI-vragenlijst. Deze groepen waren personen met een Marokkaanse, Somalische, Surinaamse, Turkse en Caribisch-Nederlandse achtergrond. Ook is het aantal contactpogingen per adres van vier tot acht, naar twee tot drie teruggebracht. Omdat steekproefpersonen het vanwege de coronapandemie lastig vonden om interviewers binnen te laten, is er in december 2020 ook gebruikgemaakt van interviews via videobellen (Computer Assisted Video Interviewing, CAVI). Uiteindelijk is in januari 2021 het veldwerk afgerond (Dagevos & Kappelhof, 2022).

In totaal hebben 5323 respondenten aan het onderzoek meegewerkt. De steekproef (na aftrek van kaderfouten) voor Nederlanders zonder migratieachtergrond bestond uit 1637 respondenten. De respons van de groep zonder migratieachtergrond is 47,1 procent, oftewel 771 respondenten. Dit is 14,5 procent van de totale groep respondenten (met en zonder migratieachtergrond). De responspercentages van Nederlanders met migratieachtergrond lagen iets lager, namelijk variërend van 27,5 procent (Marokkaanse achtergrond) tot 43,0 procent (Iraanse achtergrond) (Dagevos & Kappelhof, 2022).

Er zitten geen grote verschillen in respons tussen mannen en vrouwen zonder migratieachtergrond. De responspercentages verdeeld naar leeftijd laten ook geen grote verschillen zien (Dagevos & Kappelhof, 2022).

3.3. Operationalisatie van centrale begrippen

Vertrouwen in etnische minderheden

Met vertrouwen wordt in dit onderzoek 'sociaal vertrouwen' bedoeld, bestaande uit het vertrouwen in medeburgers en hoe groepen over elkaar denken (Woittiez et al., 2024). In dit onderzoek is het vertrouwen in etnische minderheden gemeten door het item te selecteren waar gevraagd wordt naar etnische minderheden en het vertrouwen daarin. De vraag was: "*Hoe vervelend zou u het vinden als één van uw kinderen een persoon met migratieachtergrond als partner kiest?*" (Q796).

Dit item kon beantwoord worden met de volgende antwoordmogelijkheden: heel vervelend (1), vervelend (2), neutraal (3), niet vervelend (4), helemaal niet vervelend (5) of weet niet/geen antwoord (92). De laatste antwoordmogelijkheid is beschouwd als missende waarde. Er waren bij dit item 39 missende waarden. Hoe hoger iemand scoort op deze items, hoe hoger het vertrouwen is in etnische minderheden.

Idealiter worden er meerdere items gebruikt om de betrouwbaarheid te verhogen. Echter, de SIM 2020-dataset bevat maar één item dat expliciet het vertrouwen meet. Andere items in de vragenlijst

richten zich meer op breder vertrouwen, zoals gastvrijheid in Nederland en kansen voor mensen met een migratieachtergrond. Het kan zo zijn dat mensen zonder migratieachtergrond het moeilijk vinden om deze vragen te beantwoorden of vinden dat mensen met migratieachtergrond veel kansen hebben, maar dit betekent niet dat ze deze mensen ook vertrouwen. Daarnaast kan het ook zo zijn dat respondenten op de vraag of mensen met een migratieachtergrond genoeg kansen krijgen in Nederland, positief antwoorden, maar dat dit betekent dat zij vinden dat ze te veel kansen krijgen. Dit zou een indicatie kunnen zijn van laag vertrouwen. Om geen vertekend beeld te krijgen van het vertrouwen in etnische minderheden, is ervoor gekozen om alleen item Q796 te gebruiken in de analyses.

Verenigingsdeelname van mensen zonder migratieachtergrond

Deze variabele richt zich op de mate van deelname van Nederlanders zonder migratieachtergrond aan bijeenkomsten van verenigingen en organisaties en de etnische diversiteit binnen deze context. De variabele is samengesteld uit twee items.

Het eerste item meet of er een bijeenkomst is bezocht van een vereniging of organisatie: *“Heeft u de afgelopen 12 maanden bijeenkomsten bezocht van verenigingen of organisaties?”* (Q1400). De respondenten konden antwoorden met ja (1), nee (2) of weet niet (92). Voor de analyse werden alleen de duidelijke antwoorden (ja/nee) meegenomen. Het antwoord ‘weet niet’ is behandeld als missende waarde. Bij dit item zijn 6 missende waarden. Het item is gecodeerd als binaire variabele: 0 = nee (geen deelname) en 1 = ja (deelname).

Het tweede item meet de etnische diversiteit binnen deze verenigingen en organisaties en deze vraag is alleen beantwoord door de respondenten die op Q1400 ‘ja’ hebben geantwoord. Het item bestaat uit drie vragen, waarbij alleen de laatste vraag is gebruikt. Deze vraag gaf het meest directe en inclusieve beeld van de etnische diversiteit binnen verenigingen. De relevante vraag luidt als volgt: *“Hoeveel mensen op deze bijeenkomsten hebben een andere migratieachtergrond?”* (Q1401). De respondent kon antwoorden op een zespuntsschaal: niemand (1), sommige (2), de helft (3), veel (4), allemaal (5), weet niet/wil niet zeggen (6).

Voor de analyse is deze schaal gehercodeerd in twee niveaus van etnische diversiteit: 0 = geen etnische diversiteit (antwoordoptie 1) en 1 = enige tot volledige etnische diversiteit (antwoordoptie 2 tot en met 5). De reden hiervoor was de onderliggende theorie van dit onderzoek. De intergroup contacttheorie stelt dat contact tussen leden van verschillende etnische groepen kan leiden tot een toename van wederzijds begrip en vertrouwen (Allport, 1954). Daarnaast heeft een relatief klein deel van de Nederlandse bevolking een migratieachtergrond. 27,8 procent van de Nederlandse bevolking is zelf in het buitenland geboren of heeft één of twee ouders die in het buitenland zijn geboren (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2024). Daarom is er onderscheid

gemaakt tussen geen diversiteit, waardoor er dus geen contact is met mensen met een migratieachtergrond, en enige tot volledige diversiteit, waarbij wel contact is met mensen met een migratieachtergrond. De laatste antwoordoptie ('weet niet/wil niet zeggen') is behandeld als missende waarde. Bij dit item waren 44 missende waarden.

Er zijn voor 'verenigingsdeelname' twee dummyvariabelen aangemaakt. Met dummy 1 'diverse verenigingsdeelname' is de deelname aan een diverse vereniging gemeten. Dit is als volgt gedaan: 0 = geen deelname aan een diverse vereniging (Q1400 = 0 of Q1400 = 1 en Q1401 = 0) en 1 = wel deelname aan een diverse vereniging (Q1400 = 1 en Q1401 = 1).

Met dummy 2 'niet-diverse verenigingsdeelname' is juist de deelname aan een niet-diverse vereniging gemeten. Dit is als volgt gedaan: 0 = geen deelname aan een niet-diverse vereniging (Q1400 = 0 of Q1400 = 1 en Q1401 = 1) en 1 = wel deelname aan een niet-diverse vereniging (Q1400 = 1 en Q1401 = 0). Wanneer respondenten dus op beide variabelen nul scoren, zitten zij niet bij een vereniging.

Ervaren kwaliteit van interetnisch contact

De kwaliteit van interetnisch contact zijn de eerdergenoemde voorwaarden waaraan het contact moet voldoen: gelijke status, gemeenschappelijke doelen, ondersteuning door sociale organisaties, vrijwillig contact en de setting. De kwaliteit van interetnisch contact is gemeten aan de hand van drie items. Gezien het informele karakter van deze contacten (zoals vriendschappen, burens en omgang in de vrije tijd), is aangenomen dat deze contacten positief van aard zijn en daarmee voldoen aan de voorwaarden van kwalitatief interetnisch contact. De items zijn: *"Komen er vaak, soms of nooit personen met een migratieachtergrond als vrienden of burens bij u op bezoek?"* (Q775) en *"Gaat u in uw vrije tijd vaak, soms of nooit om met personen met een migratieachtergrond?"* (Q780).

Respondenten konden op beide items antwoorden met vaak (1), soms (2) of nooit (3). De items zijn gespiegeld, zodat een hoge score een hoge frequentie en kwaliteit van contact met personen met een migratieachtergrond betekent. Bij beide items waren geen missende waarden.

Het derde item was: *"Hoe vaak heeft u contact met allochtone vrienden of kennissen?"* (Q765). Respondenten konden antwoorden op een zespuntsschaal: elke dag (1), elke week (2), elke maand (3), een paar keer per jaar (4), nooit/minder dan 1 keer per jaar (5) en niet van toepassing (95). De laatste antwoordmogelijkheid is als missende waarde beschouwd. Er zijn bij dit item 131 missende waarden. Ook dit item is gespiegeld, zodat een hogere score meer en beter contact betekent.

Aangezien de items verschillende aantallen antwoordcategorieën hebben, is item Q765 opnieuw geschaald naar drie categorieën: 1 = nooit (antwoordoptie 'nooit/minder dan 1 keer per jaar'), 2 = soms (antwoordoptie 'paar keer per jaar' en 'elke maand') en 3 = vaak (antwoordoptie 'elke

week' en 'elke dag'). Vervolgens zijn de scores bij elkaar opgeteld en is er van de drie items een samengestelde schaal gemaakt (Cronbachs alpha = 0,76).

Ter voorkoming van multicollineariteit tussen de interactieterm en de onderliggende hoofdeffecten is de variabele kwaliteit van interetnisch contact tijdens de regressieanalyses gecentreerd. Hierdoor wordt de waarde 0 van de gecentreerde variabele gelijk aan het gemiddelde, waardoor (a) de hoofdeffecten van verenigingsdeelname kunnen worden geïnterpreteerd als effecten op gemiddeld contactniveau, en (b) de variantie-inflatiefactoren (VIF's) dalen tot ruim onder de grens van 5. De centrering verandert de mate van samenhang tussen variabelen niet, maar verbetert wel de numerieke stabiliteit en interpretatie van het regressiemodel. In de beschrijvende statistieken is de oorspronkelijke variabele gebruikt.

Controlevariabelen

De controlevariabelen zijn leeftijd (Q40), geslacht (Q35) en opleidingsniveau (Q295). Er is voor deze variabelen gekozen, omdat eerder onderzoek laat zien dat leeftijd en geslacht verband houden met deelname aan verenigingen en met opvattingen over etnische minderheden. Zo blijkt uit Woittiez et al. (2024) dat jongeren vaker lid zijn van verenigingen dan ouderen en dat er verschillen zijn tussen mannen en vrouwen in sociale betrokkenheid en contactpatronen. Ook opleidingsniveau heeft invloed op vertrouwen in etnische minderheden. Mensen met een basis- of vmbo-opleiding hebben minder vertrouwen in etnische minderheden (Woittiez et al., 2024). Door deze controlevariabelen mee te nemen in de analyses, wordt de kans kleiner dat de gevonden effecten worden vertekend door demografische verschillen.

Bij de vraag naar de leeftijd kon de respondent kiezen voor leeftijd tussen 15 en 99 jaar. In de data zaten acht categorieën: 1 = jonger dan 18 jaar, 2 = 18-24 jaar, 3 = 25-34 jaar, 4 = 35-44 jaar, 5 = 45-54 jaar, 6 = 55-64 jaar, 7 = 65-74 jaar, 8 = 75 jaar en ouder (Dagevos & Kappelhof, 2022). Deze variabele is geschaald naar gemiddelde leeftijd per categorie. Voor geslacht kon een respondent kiezen uit drie mogelijkheden: man (1), vrouw (2) en anders (3). Bij beide items zijn geen missende waarden. Bij de vraag over opleidingsniveau kon de respondent kiezen uit: lager onderwijs (1), lager beroepsonderwijs (2), middelbaar algemeen voortgezet onderwijs (3), middelbaar beroepsonderwijs (4), hoger algemeen en voorbereidend wetenschappelijk onderwijs (5), hoger beroepsonderwijs (6), wetenschappelijk onderwijs (7), anders, namelijk... (8) en weet niet/geen antwoord (94). Het laatste antwoord is als missende waarde beschouwd. Bij deze variabele waren 33 missende waarden. De onderzoekers van Sociaal en Cultureel Planbureau hebben dit item gecategoriseerd naar drie niveaus van opleidingsniveau: lager opgeleid (1), middelbaar opgeleid (2) en hoog opgeleid (3) (Dagevos & Kappelhof, 2022).

Missende waarden

Het was van belang om de respondenten met veel missende waarden uit de dataset te halen, want deze kunnen zorgen voor vertekende en onbetrouwbare resultaten. De oorspronkelijke dataset (Nederlanders zonder migratieachtergrond) bestond uit 771 respondenten. Respondenten die op minstens één item niet geantwoord hadden, werden uit de dataset verwijderd. Na het verwijderen van de missende waarden bestaat de dataset uit 659 respondenten.

3.4. Analyseplan

Om de onderzoeksvraag te beantwoorden en bijbehorende hypothesen te kunnen toetsen, is in dit onderzoek gebruikgemaakt van kwantitatieve analysemethoden. De data van SIM2020 is geanalyseerd in R met regressiemodellen. In model 0 is vertrouwen in etnische minderheden geschat op basis van de controlevariabelen leeftijd, geslacht en opleidingsniveau. Dit model is het uitgangspunt om te toetsen of er demografische invloeden zijn.

Hypothese 1 en hypothese 2

Hypothese 1 stelt dat Nederlanders zonder migratieachtergrond die bijeenkomsten bijwonen van een etnisch diverse vereniging, meer vertrouwen hebben in etnische minderheden dan Nederlanders zonder migratieachtergrond die dit niet doen. Deze hypothese is getoetst door vertrouwen in etnische minderheden te voorspellen op basis van deelname van Nederlanders zonder migratieachtergrond aan bijeenkomsten van verenigingen, met aandacht voor de etnische diversiteit van de vereniging, gecontroleerd voor leeftijd, geslacht en opleidingsniveau. In model 1 is vertrouwen voorspeld op basis van dummy 1 'deelname aan een diverse vereniging (0 = nee, 1 = ja)', gecontroleerd voor leeftijd, geslacht en opleidingsniveau. De referentiegroep bestaat hierbij uit respondenten die niet deelnemen aan een etnisch diverse vereniging.

Hypothese 2 stelt dat deelname aan bijeenkomsten van verenigingen juist negatief samenhangt met vertrouwen in etnische minderheden, wanneer de vereniging weinig etnisch divers is. Deze hypothese is getoetst door vertrouwen in etnische minderheden te voorspellen op basis van deelname aan bijeenkomsten van verenigingen van Nederlanders zonder migratieachtergrond, bij een etnisch weinig diverse vereniging, gecontroleerd voor leeftijd, geslacht en opleidingsniveau. Ook deze hypothese is getoetst via een stapsgewijze analyse. In model 2 is vertrouwen voorspeld op basis van dummy 2 'deelname aan een niet-diverse vereniging' (0 = nee, 1 = ja), gecontroleerd voor leeftijd, geslacht en opleidingsniveau. De referentiegroep bestaat uit respondenten die niet deelnemen aan een niet-diverse vereniging. Dit zijn zowel respondenten zonder verenigingsdeelname als respondenten die deelnemen aan een etnisch diverse vereniging.

In model 3 is vertrouwen voorspeld door beide dummies toe te voegen aan het model, gecontroleerd voor leeftijd, geslacht en opleidingsniveau. De referentiegroep bestaat uit respondenten die helemaal niet deelnemen aan een vereniging. Deze stapsgewijze aanpak is gekozen om inzicht te krijgen in de afzonderlijke en gecombineerde effecten van deelname aan etnisch diverse en niet-diverse verenigingen op vertrouwen in etnische minderheden.

Hypothese 3

Hypothese 3 stelt dat Nederlanders zonder migratieachtergrond die deelnemen aan bijeenkomsten van etnisch diverse verenigingen een hogere kwaliteit van interetnisch contact ervaren dan degenen die dat niet doen. In model 4 wordt de kwaliteit van interetnisch contact voorspeld, op basis van deelname aan een etnisch diverse vereniging (dummy 1), gecontroleerd voor leeftijd, geslacht en opleidingsniveau. De referentiegroep in dit model bestaat uit alle respondenten die niet deelnemen aan een etnisch diverse vereniging, dus zowel mensen zonder verenigingsdeelname als mensen die deelnemen aan een niet-diverse vereniging.

Hypothese 4 en hypothese 5

Hypothese 4 stelt dat Nederlanders zonder migratieachtergrond die een hogere kwaliteit van interetnisch contact ervaren, deelname aan bijeenkomsten bij etnisch diverse verenigingen een groter positief of kleiner negatief effect heeft op vertrouwen in etnische minderheden. Dit impliceert een modererend effect van de kwaliteit van interetnisch contact op het verband tussen verenigingsdeelname en vertrouwen. Om deze hypothese te toetsen is een stapsgewijze analyse uitgevoerd met interactietermen, startend bij model 5, waarbij alle variabelen worden toegevoegd om de directe effecten op vertrouwen in etnische minderheden te toetsen. In model 6 is een interactieterm tussen deelname aan een diverse vereniging (dummy 1) en de kwaliteit van interetnisch contact toegevoegd aan model 5. Hiermee is onderzocht of de relatie tussen deelname aan een diverse vereniging en vertrouwen in etnische minderheden sterker is bij hogere niveaus van kwalitatief goed contact.

Hypothese 5 stelt dat Nederlanders zonder migratieachtergrond die een hoge kwaliteit van interetnisch contact ervaren, deelname aan bijeenkomsten bij etnisch weinig diverse verenigingen een kleiner negatief of groter positief effect heeft op vertrouwen. In model 7 is een interactieterm tussen deelname aan een niet-diverse vereniging en de kwaliteit van interetnisch contact toegevoegd aan model 3. In model 8 zijn beide interactietermen opgenomen bij het model met hoofdeffecten (model 3). Dit maakt het mogelijk om te vergelijken of het moderatie-effect specifiek komt door diverse deelname. De referentiegroep in deze modellen bestaat uit respondenten die niet deelnemen aan verenigingen.

Evaluatie van het model

Gedurende de analyses zijn er vier assumpties gecontroleerd voor model 8. Er is gecontroleerd of de observaties onafhankelijk van elkaar zijn en de lineariteit, homoscedasticiteit en normaliteit is gecontroleerd. Ook is er gecontroleerd op multicollineariteit door middel van Variance Inflation Factor (VIF).

4. Resultaten

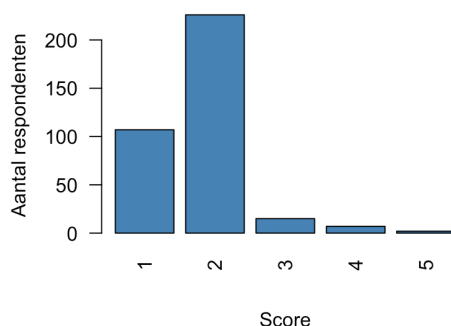
4.1. Descriptieve statistiek

Univariate statistieken

In tabel 1 worden de centrum- en spreidingsmaten gepresenteerd van de variabelen die in de analyse gebruikt worden. Respondenten zonder migratieachtergrond konden op een vijfpuntsschaal (1 = heel vervelend tot en met 5 = helemaal niet vervelend) aangeven in hoeverre zij vertrouwen hebben in mensen met een migratieachtergrond (westerse en niet-westerse), waarbij een hogere score meer vertrouwen betekent. Respondenten scoren relatief hoog. De gemiddelde score is 3,77 (SD = 1,03), met een mediaan van 4,00. Deze verdeling laat zien dat het vertrouwen in etnische minderheden onder de respondenten veelal positief is, met weinig negatieve oordelen.

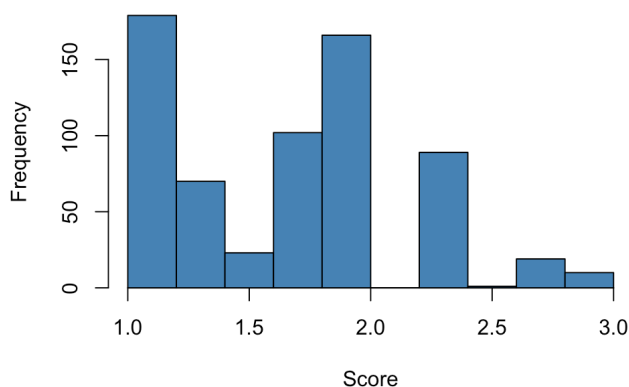
Van de respondenten die in de analyses meegenomen zijn (N = 659) gaf iets meer dan de helft (54,2%) aan deelgenomen te hebben aan bijeenkomsten van verenigingen of organisaties. Binnen deze groep (N = 357) gaf 70,0% aan dat dit bij een etnisch diverse vereniging was en de overige 30,0% van deze groep deed dit bij een niet-diverse vereniging. Dit betekent dat ruim een derde van alle respondenten deelneemt aan bijeenkomsten van etnisch diverse verenigingen.

Het item over diversiteit bij verenigingen (Q1401) is opgedeeld in twee categorieën: 0 = geen etnische diversiteit (antwoordoptie 1) en 1 = enige tot volledige etnische diversiteit (antwoordoptie 2, 3, 4 en 5). De onderliggende verdeling laat zien dat 63,3% van de respondenten bijeenkomsten bijwonen van een etnisch diverse vereniging waar sommige mensen (antwoordmogelijkheid 2) een migratieachtergrond hebben. Een hoger niveau van diversiteit komt niet veel voor: maar 6,8% van de respondenten bij een etnisch diverse vereniging scoort hoger dan twee, oftewel 'sommige'. Dit is te zien in figuur 2.



Figuur 2: Verdeling van de diversiteit binnen verenigingen

De samengestelde schaal voor de kwaliteit van interetnisch contact is opgebouwd uit drie items die zijn opnieuw geschaald naar een driepuntschaal, waarbij een hogere score een hogere frequentie en betere kwaliteit van contact met personen met een migratieachtergrond betekent. De scores zijn verdeeld (figuur 3). Er is een relatief grote groep respondenten die op of rond de minimale waarde scoren (1,00), wat wijst op weinig en lage kwaliteit van interetnisch contact. Ook is er een opvallende piek rond de score 2,00, wat suggereert dat er ook een grote groep is die soms interetnisch contact ervaart met vrienden, buren en tijdens de vrijetijd. Hoge scores ($\geq 2,5$) komen zelden voor.



Figuur 3: Verdeling kwaliteit van interetnisch contact

De verdelingen van de afzonderlijke items nuanceren dit beeld. Iets meer dan de helft (53,7%) van de respondenten krijgt nooit bezoek van vrienden of buren met een migratieachtergrond, 42,8% krijgt soms bezoek en de overige 3,5% krijgt vaak vrienden of buren met migratieachtergrond op bezoek. De verdeling van vrijetijdsbesteding met mensen met een migratieachtergrond is anders verdeeld: 34,4% gaat in de vrije tijd nooit om met mensen met een migratieachtergrond, het grootste deel (58,7%) doet dit soms en de overige 6,8% komt vaak in contact met mensen met een migratieachtergrond in de vrije tijd. De verdeling van het item dat contact met vrienden of kennissen met een migratieachtergrond meet, komt redelijk overeen met de vrijetijdsbesteding. Dit verklaart de opvallende piek bij de waarde twee. Bij twee van de drie items is de meest voorkomende waarde een twee. Het item over vrijetijdsbesteding laat de grootste spreiding zien: een derde van de respondenten heeft (bijna) nooit contact met vrienden of kennissen met een migratieachtergrond en de grootste groep (44,5%) ervaart dergelijk contact af en toe. Opvallend is dat bijna een kwart (21,7%) aangeeft vaak contact te hebben; dit is aanzienlijk hoger dan bij de andere twee items.

De gemiddelde leeftijd van de respondenten is iets ouder dan 50 jaar. De verdeling is grotendeels symmetrisch rond middelbare leeftijd, wat betekent dat veel respondenten een leeftijd tussen de 55 en 74 jaar hebben. Het gemiddelde (50,6 jaar) en de mediaan (49,5 jaar) liggen dicht bij

elkaar; dit wijst op een symmetrische leeftijdsverdeling. Deze verdeling is in het algemeen representatief voor de groep mensen zonder migratieachtergrond binnen de Nederlandse bevolking (CBS Statline, 2022). De verdeling van geslacht was vrijwel gelijk. In totaal identificeerden 315 respondenten (47,8%) zich als man en 344 respondenten (52,2%) als vrouw. Daarmee is geslacht evenredig verdeeld, wat gunstig is voor het vergelijken van uitkomsten tussen mannen en vrouwen. Ook deze verdeling is representatief voor de groep Nederlanders zonder migratieachtergrond (CBS Statline, 2022). Bijna de helft van de respondenten (48,0%) heeft een hoog opleidingsniveau, ruim een derde (36,7%) van de respondenten is middelbaar opgeleid en de kleinste groep (15,3%) is laag opgeleid. Deze verdeling is niet helemaal representatief voor de Nederlandse populatie zonder migratieachtergrond. Uit cijfers blijkt dat rond de 35,0% van de Nederlanders zonder migratieachtergrond hoogopgeleid zijn en dat bijna 26,0% van de Nederlanders zonder migratieachtergrond laag opgeleid is (CBS Statline, 2025b).

Tabel 1: Univariate statistieken (N = 659)

<i>Variabele</i>	<i>Gemiddelde</i>	<i>SD</i>	<i>Minimum</i>	<i>Mediaan</i>	<i>Maximum</i>
Vertrouwen in etnische minderheden (schaal 1 item)	3,78	1,03	1,00	4,00	5,00
Verenigingsdeelname (Geen deelname Deelname divers, Deelname niet-divers)	45,8% geen deelname 54,2% wel deelname, hiervan is: 70,0% deelname divers 30,0% deelname niet-divers				
Kwaliteit van interetnisch contact (schaal 4 items)	1,67	0,53	1,00	1,67	3,00
Leeftijd (gemiddelde leeftijd per leeftijdsgroep)	50,56	18,61	16,00	49,50	80,00
Geslacht (man = 1, vrouw = 2)	47,8% man 52,2% vrouw				
Opleidingsniveau (laag = 1, middelbaar = 2, hoog = 3)	15,3% laag 36,7% middelbaar 48,0% hoog				

Bivariate resultaten

In tabel 2 worden de correlaties tussen alle variabelen die zijn opgenomen in de analyses weergegeven. Over het algemeen is te constateren dat bijna alle variabelen samenhangen, maar dat de samenhang zwak of middelmatig is. Vertrouwen in etnische minderheden correleert positief met deelname aan een etnisch diverse vereniging ($r = 0,08$, $p < 0,05$) en negatief met deelname aan een niet-diverse vereniging ($r = -0,07$, $p > 0,05$), maar dit verband is niet significant.

Vertrouwen in etnische minderheden heeft de sterkste correlatie met de kwaliteit van interetnisch contact ($r = 0,24$, $p < 0,05$). Dit houdt in dat als mensen een hoge kwaliteit van interetnisch contact ervaren, het vertrouwen gemiddeld gezien hoger ligt. Deze correlaties liggen in lijn met de hypothesen en de onderliggende theorie van Allport (1954). Uit eerder onderzoek blijkt dat contact tussen verschillende etnische groepen vooroordelen vermindert en onderling begrip verbetert, oftewel het vertrouwen verbetert (Allport, 1954, Pettigrew & Tropp, 2006, Pettigrew, 2021).

Oudere respondenten hebben iets minder vertrouwen in etnische minderheden ($r = -0,12$, $p < 0,05$) dan jongere respondenten, terwijl geslacht geen significant verband vertoont ($r = 0,05$, $p > 0,05$). Opleidingsniveau hangt positief samen met vertrouwen in etnische minderheden ($r = 0,16$, $p < 0,05$). Mensen die hoger opgeleid zijn, hebben dus gemiddeld meer vertrouwen in etnische minderheden.

De twee dummies voor verenigingsdeelname vertonen een middelsterke negatieve relatie ($r = -0,34$, $p < 0,05$) met elkaar. Hoewel mensen bij meerdere verschillende verenigingen kunnen deelnemen, is de vraag eenmalig te beantwoorden en is het antwoord een gemiddelde inschatting van diversiteit van de verenigingen. Negatieve samenhang is logisch: respondenten kunnen niet op beide dummies gelijktijdig 'ja' antwoorden. De correlatie is geen -1, omdat een aanzienlijk deel van de respondenten (45,8%) helemaal niet bij een vereniging zit en dus voor beide dummies nul scoort. Deelname aan diverse verenigingen hangt positief samen met deelname aan diverse verenigingen ($r = 0,13$, $p < 0,05$). Bij deelname aan niet-diverse verenigingen ($r = -0,02$, $p > 0,05$) is geen significant verband met opleidingsniveau gevonden.

De kwaliteit van interetnisch contact hangt positief samen met deelname aan diverse verenigingen ($r = 0,24$, $p < 0,05$) en negatief met deelname aan niet-diverse verenigingen ($r = -0,19$, $p < 0,05$). Dit betekent dat als iemand bij een etnisch diverse vereniging zit, een hogere kwaliteit van interetnisch contact ervaart en andersom. Als iemand juist bij een niet-diverse vereniging zit, is de ervaren kwaliteit van contact minder. De kwaliteit van interetnisch contact heeft verder een lichte negatieve relatie met leeftijd ($r = -0,12$, $p < 0,05$). Oudere mensen ervaren dus vaker een mindere kwaliteit van contact. Geslacht toont geen significant verband. Opleidingsniveau heeft een lichte positieve relatie met de kwaliteit van interetnisch contact ($r = 0,11$, $p < 0,05$). Mensen die hoger

opgeleid zijn, ervaren gemiddeld gezien dus een hogere kwaliteit van interetnisch contact. Leeftijd hangt negatief samen met opleidingsniveau ($r = -0,10$, $p < 0,05$). De oudere respondenten hebben dus gemiddeld een lager opleidingsniveau.

Samenvattend: deelname aan etnisch diverse verenigingen en een goede kwaliteit van interetnisch contact gaan samen met meer vertrouwen in interetnische minderheden, terwijl deelname aan niet-diverse verenigingen en hogere leeftijd juist met minder vertrouwen correleren. Geslacht speelt in deze bivariate analyse geen significante rol. De hoogte van het opleidingsniveau heeft een licht positieve correlatie met vertrouwen in etnische minderheden, de deelname aan diverse verenigingen en de ervaren kwaliteit van interetnisch contact.

Tabel 2: Correlaties tussen alle variabelen opgenomen in de analyses (N = 659)

	Vertrouwen etnische minderheden	Verenigingsdeelname Divers	Verenigingsdeelname Niet-divers	Kwaliteit interetnisch contact	Leeftijd	Geslacht	Opleidings niveau
Vertrouwen etnische minderheden	-						
Verenigingsdeelname Divers	0,08*	-					
Verenigingsdeelname Niet-divers	-0,07	-0,34*	-				
Kwaliteit van interetnisch contact	0,24*	0,24*	-0,19*	-			
Leeftijd	-0,12*	-0,06	0,09*	-0,12*	-		
Geslacht	0,05	-0,05	0,05	-0,04	-0,02	-	
Opleidingsniveau	0,16*	0,13*	-0,02	0,11*	-0,10*	-0,01	-

* significant bij $p < 0,05$

4.2. Inferentiële statistiek

Resultaten van de regressieanalyse

In tabel 3 zijn de resultaten van de regressie af te lezen. Model 0 laat vertrouwen voorspeld door de controlevariabelen leeftijd, geslacht en opleidingsniveau zien. Leeftijd hangt zeer zwak, maar significant negatief samen met vertrouwen ($b = -0,006, p < 0,05$). Het is dus waarschijnlijk dat oudere respondenten gemiddeld minder vertrouwen hebben in etnische minderheden, dan jongere respondenten. Geslacht heeft geen significant effect. Opleidingsniveau hangt positief en significant samen met vertrouwen ($b = 0,213, p < 0,001$). Het is dus waarschijnlijk dat mensen met een hoger opleidingsniveau meer vertrouwen hebben in etnische minderheden.

In model 1 wordt deelname aan etnisch diverse verenigingen toegevoegd. Het effect is positief ($b = 0,178, p > 0,05$), maar niet significant. Model 2 toetst afzonderlijk deelname aan niet-diverse verenigingen. Het resultaat is negatief ($b = -0,175, p > 0,05$), maar wederom niet significant. Model 3 bevat beide dummies. Geen van beide blijkt significant (divers: $b = 0,080, p > 0,05$; niet-divers: $b = -0,139, p > 0,05$). Opleidingsniveau heeft in model 3 een vergelijkbaar effect als in model 0 ($b = 0,122, p < 0,05$). Dit wijst erop dat opleidingsniveau een robuuste voorspeller is. Hoger opleidingsniveau gaat samen met meer vertrouwen. Verenigingsdeelname, ongeacht of dit bij een diverse of niet-diverse vereniging is, vertoont geen significant verband, maar de effecten zijn wel in de verwachte richting.

Om hypothese 4 te toetsen is model 4 geschat met de kwaliteit van contact als afhankelijke variabele. Diverse verenigingsdeelname voorspelt een duidelijk hogere kwaliteit van interetnisch contact ($b = 0,241, p < 0,001$). Respondenten die deelnemen aan een etnisch diverse vereniging rapporteren gemiddeld een hogere kwaliteit van interetnisch contact. Met de gebruikte cross-sectionele analyse kan echter niet worden bepaald of deelname tot beter contact leidt, of dat juist mensen met beter contact eerder deelnemen.

Als de ervaren kwaliteit van interetnisch contact aan het model wordt toegevoegd (model 5), blijkt het een goede voorspeller ($b = 0,422, p < 0,001$). De directe effecten van beide vormen van verenigingsdeelname zijn in dit model niet significant (divers: $b = -0,002, p > 0,05$; niet-divers: $b = -0,066, p > 0,05$). De resultaten van model 4 en 5 kunnen erop wijzen dat er mediërend effect van kwaliteit van interetnisch contact in plaats van een modererend effect. De twee afzonderlijke relaties die samen het indirecte pad vormen, blijken relatief sterk en significant. Het effect van vereniging divers wordt daarbij aanzienlijk kleiner. Om dit nauwkeurig te onderzoeken, is het noodzakelijk om niet-diverse verenigingsdeelname toe te voegen aan het model. Dit gebeurt in een aparte mediatieanalyse, waarvan de resultaten hiervan zijn in Tabel 4 te vinden.

In model 6 is een interactie tussen diverse verenigingsdeelname en kwaliteit van interetnisch contact opgenomen. Bij de toevoeging van deze interactieterm veranderen de resultaten nauwelijks. Kwaliteit van interetnisch contact blijft de sterkste voorspeller van vertrouwen ($b = 0,392, p < 0,001$). Wederom zijn de hoofdeffecten van zowel diverse ($b = -0,008, p > 0,05$) als niet-diverse verenigingsdeelname ($b = -0,072, p > 0,05$) klein en niet significant. Ook de interactie in dit model is klein en niet significant ($b = 0,073, p > 0,05$). De controlevariabelen blijven onveranderd: leeftijd heeft klein negatief effect, geslacht heeft geen significant effect en opleidingsniveau heeft een positief effect. Een hogere kwaliteit van interetnisch contact verhoogt dus het vertrouwen in etnische minderheden, ongeacht of men deelneemt aan een diverse of niet-diverse vereniging.

In model 7 wordt de interactie tussen niet-diverse verenigingsdeelname en kwaliteit van interetnisch contact opgenomen in het model. De resultaten hiervan zijn vergelijkbaar met de resultaten van model 6. Dit kan verklaard worden doordat de hoofdeffecten van verenigingsdeelname niet significant zijn en kwaliteit van interetnisch contact de sterkste voorspeller is ($b = 0,432, p < 0,001$). De interactie tussen niet-diverse verenigingsdeelname en interetnisch contact is wederom niet significant ($b = -0,082, p > 0,05$), maar wel in de verwachte richting. In model 8 worden beide interacties toegevoegd en blijft het patroon identiek. Alleen de effecten van de kwaliteit van interetnisch contact ($b = 0,403, p < 0,05$), leeftijd ($b = -0,004, p < 0,05$) en opleidingsniveau ($b = 0,186, p < 0,001$) zijn significant

Samenvattend: de ervaren kwaliteit van interetnisch contact is de centrale voorspeller van vertrouwen. Zowel deelname aan diverse als niet-diverse verenigingen heeft geen direct effect en geen gemodereerd effect op vertrouwen. Verder is er geen moderatie; de positieve invloed van de kwaliteit van interetnisch contact is bijna even groot voor mensen die wel of niet deelnemen aan verenigingen, los van de mate van diversiteit van een vereniging.

Model 0, met alleen de controlevariabelen leeftijd, geslacht en opleidingsniveau verklaart 3,9% variantie ($R^2 = 0,039$). Als etnisch diverse verenigingsdeelname wordt toegevoegd (model 1), stijgt de verklaarde variantie met 0,3% ($R^2 = 0,042$). Dit is een hele kleine toename. Model 2, waarin alleen niet-diverse verenigingsdeelname is toegevoegd, levert maar 0,4% verklaarde variantie extra op ($R^2 = 0,043$) ten opzichte van model 0 ($R^2 = 0,039$). Wanneer beide dummies worden toegevoegd aan het model (model 3), wordt er in totaal 4,4% variantie verklaard ($R^2 = 0,044$). Het effect van de tweede dummy is dus 0,1% extra verklaarde variantie. Het beeld verandert wanneer de ervaren kwaliteit van interetnisch contact wordt opgenomen in de modellen. In model 5 stijgt de verklaarde variantie naar 8,7% ($R^2 = 0,087$). Dit is een stijging van 4,3 procentpunt ten opzichte van model 3 ($R^2 = 0,044$). Het toevoegen van de interactietermen in model 6, model 7 en model 8 (beide interacties) zorgt niet voor een verdere stijging van de verklaarde variantie. De verklaarde variantie blijft precies 8,7%. Dit laat zien dat de interactietermen niets extra's verklaren. De F-change in tabel 3 laat zien dat

alleen de kwaliteit van interetnisch contact ($F\text{-change} = 30,649, p < 0,001$) zorgt voor een significante toename in verklaarde variantie. Zowel diverse als niet-diverse verenigingsdeelname en beide interactietermen verbeteren het model niet significant. Dat laat zien dat de kwaliteit van interetnisch contact de belangrijkste variabele is in het voorspellen van vertrouwen in etnische minderheden.

Tabel 3: Resultaten van de regressieanalyse (N = 659)

	Model 0	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4 ^a	Model 5	Model 6	Model 7	Model 8
	<i>b</i> (SE)	<i>b</i> (SE)	<i>b</i> (SE)	<i>b</i> (SE)	<i>b</i> (SE)	<i>b</i> (SE)	<i>b</i> (SE)	<i>b</i> (SE)	<i>b</i> (SE)
Constante	3,411(0,217)**	3,374(0,219)**	3,415(0,217)**	3,389(0,219)**	-0,017(0,111)	3,388(0,214)**	3,385(0,214)**	3,388(0,214)**	3,385(0,215)**
Leeftijd	-0,006(0,002)*	-0,006(0,002)*	-0,005(0,002)*	-0,005(0,002)*	-0,003(0,001)*	-0,004(0,002)*	-0,004(0,002)*	-0,004(0,002)*	-0,004(0,002)*
Geslacht (man = 1, vrouw = 2)	0,103(0,078)	0,108(0,079)	0,109(0,079)	0,112(0,079)	-0,033(0,040)	0,132(0,077)	0,123(0,077)	0,123(0,077)	0,123(0,077)
Opleidingsniveau (laag = 1, middelbaar = 2, hoog = 3)	0,213(0,055)**	0,203(0,055)**	0,212(0,054)**	0,206(0,055)**	0,048(0,028)	0,184(0,054)**	0,186(0,054)**	0,185(0,054)**	0,186(0,054)**
Verenigingsdeelname divers		0,117(0,082)		0,080(0,087)	0,241(0,041)**	-0,002(0,087)	-0,008(0,087)	-0,005(0,087)	-0,009(0,087)
Verenigingsdeelname niet-divers			-0,175(0,107)	-0,139(0,114)		-0,066(0,112)	-0,072(0,113)	-0,083(0,123)	-0,081(0,122)
Kwaliteit interetnisch contact						0,422(0,076)**	0,392(0,099)**	0,432(0,081)**	0,403(0,111)**
Vereniging divers*interetnisch contact							0,073(0,154)		0,061(0,163)
Vereniging niet-divers*interetnisch contact								-0,082(0,227)	-0,054(0,239)
<i>R</i> ²	0,039	0,042	0,043	0,044	0,072	0,087	0,087	0,087	0,087
Adjusted <i>R</i> ²	0,035	0,036	0,037	0,037	0,066	0,078	0,077	0,077	0,076
F(-change)	8,843**	2,025	2,655 ^b	1,481 ^c		30,649**	0,221	0,131 ^d	0,051 ^e

*significant bij <0,05 **significant bij <0,001

a Afhankelijke variabele is ervaren kwaliteit van interetnisch contact

b Model 2 wordt vergeleken met model 0

c Model 3 wordt vergeleken met model 1

d Model 7 wordt vergeleken met model 5

e Model 8 wordt vergeleken met model 6

Controle van het model

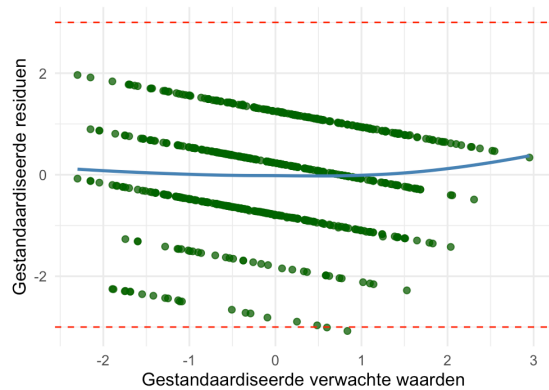
Er zijn vier assumpties gecontroleerd voor model 8. Ten eerste is gekeken of de observaties onafhankelijk van elkaar zijn. Hiervoor is een aselecte steekproef nodig. Gezien de eerder beschreven werving en samenstelling van de steekproef, kan ervan worden uitgegaan dat er aan deze assumptie wordt voldaan. Figuur 4 is een plot met de residuen voor het controleren van de assumpties.

Een visuele inspectie van figuur 4 laat zien dat de LOESS-lijn (blauwe lijn) nagenoeg horizontaal blijft rond de nul, maar dat de lijn aan de rechterkant iets naar boven afbuigt. Dit betekent dat de aanname van lineariteit niet kan worden ondersteund. Gezien de spreiding van de gestandaardiseerde residuen lijkt de assumptie van homoscedasticiteit niet volledig aangenomen te kunnen worden. In figuur 4 is te zien dat er twee residuen zijn die buiten de grens van drie of meer standaarddeviaties vallen (rode lijnen), dit zijn cases 231 en 232.

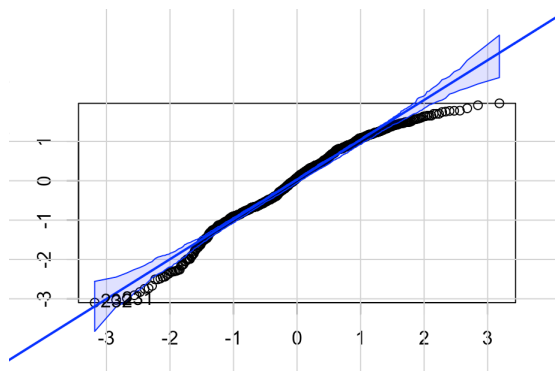
In de QQ-plot in figuur 5 is te zien dat aan de assumptie over normaliteit van de verdeling van de residuen niet wordt voldaan: de verdeling van residuen wijkt af van de normale verdeling, met een paar uitschieters. Dit is vooral te zien aan de scheefheid. Het histogram in figuur 6 laat zien dat de blauwe staven en rode lijn redelijk klokvormig zijn rond 0. Het is geen perfecte normaalverdeling, wat overeenkomt met de QQ-plot in figuur 5. Gezien deze beperkingen is belangrijk om rekening te houden met de conclusies over significantie. De uitschieters hebben geen grote invloed op het model.

Dit blijkt uit de analyse van leverage en Cook's distance. De vastgestelde grens voor leverage is $> 0,027$ en voor Cook's Distance $> 0,006$. Er zijn 60 cases die minimaal één van deze grenzen overschrijden. Herberekening van model 8 zonder deze cases leverde coëfficiënten op die hooguit 0,2 hoger of lager uitvielen. Bij de dummyvariabele niet-diverse verenigingsdeelname en de interactie tussen niet-diverse deelname en interetnisch contact draaide de richting van de coëfficiënt.

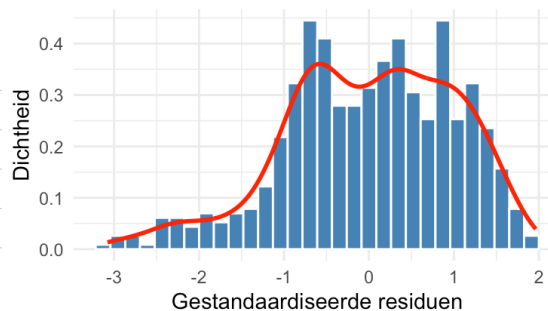
Er is voor gekozen om de uitschieters niet te verwijderen. De gedraaide richting van de dummyvariabele niet-diverse deelname lijkt veroorzaakt te zijn door respondenten die bij deelnemen bij een niet-diverse vereniging die laag scoren op vertrouwen in etnische minderheden. De verdeling vertrouwen is linksscheef, wanneer deze cases verwijderd worden, wordt het gemiddelde vertrouwen hoger, wat juist een vertekend beeld geeft.



Figuur 4: Residual plot voor het controleren van verwachte waarden van afhankelijke variabele



Figuur 5: QQ-plot van de gestandaardiseerde residuen



Figuur 6: Histogram van de gestandaardiseerde residuen

Aanvullende mediatieanalyse

Uit de bovenstaande resultaten blijkt dat de ervaren kwaliteit van interetnisch contact de belangrijkste factor is in het voorspellen van vertrouwen in etnische minderheden. Kwaliteit van interetnisch contact lijkt eerder een mediërend effect te hebben dan een modererend effect.

In model 3 is te zien dat het totale effect van diverse verenigingsdeelname op vertrouwen 0,080 is ($b = 0,080$, $p > 0,05$), gegeven de kwaliteit van interetnisch contact, niet-diverse verenigingsdeelname en de controlevariabelen. Het indirecte effect van diverse verenigingsdeelname via kwaliteit van interetnisch contact kan worden berekend door naar model 4.1 en 5 te kijken. De berekening is als volgt: $0,197 \times 0,422 = 0,083$. Deze effecten samen kloppen: $-0,002 + 0,083 \approx 0,080$. Hoewel de paden in het indirecte effect (0,197 en 0,422) significant zijn, is het product niet zo groot en dus waarschijnlijk niet significant. Dit sluit aan bij het feit dat ook het totale effect van diverse verenigingsdeelname op vertrouwen niet significant is ($b = 0,080$, $p > 0,05$).

Samenvattend: deelname aan diverse verenigingen verhoogt de ervaren kwaliteit van interetnisch contact en de kwaliteit van interetnisch contact is een sterke significante voorspeller voor vertrouwen. Hoewel de indirecte effecten significant zijn, blijkt het uit de berekeningen dat kwaliteit van interetnisch contact niet fungeert als mediator.

Tabel 4: Resultaten mediatieanalyse

	Model 3	Model 4.1 ^a	Model 5
	<i>b</i> (SE)	<i>b</i> (SE)	<i>b</i> (SE)
Constante	3,389(0,219)**	0,001(0,110)	3,388(0,214)**
Leeftijd	-0,005(0,002)*	-0,002(0,01)*	-0,004(0,002)*
Geslacht (man = 1, vrouw = 2)	0,112(0,079)	-0,028(0,040)	0,132(0,077)
Opleidingsniveau (laag = 1, middelbaar = 2, hoog = 3)	0,206(0,055)**	0,051(0,028)	0,184(0,054)**
Verenigingsdeelname divers	0,080(0,087)	0,197(0,044)**	-0,002(0,087)
Verenigingsdeelname niet-divers	-0,139(0,114)	-0,172(0,057)*	-0,066(0,112)
Kwaliteit interetnisch contact			0,422(0,076)**
<i>R</i> ²	0,044	0,085	0,087
Adjusted <i>R</i> ²	0,037	0,078	0,078
F(-change)	6.019		30,649**

*significant bij <0,05 **significant bij <0,001

a Afhankelijke variabele is ervaren kwaliteit van interetnisch contact

5. Conclusie

In dit hoofdstuk worden de conclusie en discussie besproken. De onderzoeksvraag in dit onderzoek luidde als volgt: *“Wat is het verband tussen deelname aan bijeenkomsten van verenigingen van Nederlanders zonder migratieachtergrond en het vertrouwen in etnische minderheden en kan het verband tussen deelname bij verenigingen en vertrouwen in etnische minderheden verklaard worden door de kwaliteit interetnisch contact en interetnisch contact bij verenigingen?”*. Uit dit onderzoek blijkt dat het vertrouwen in etnische minderheden van Nederlanders zonder migratieachtergrond niet rechtstreeks wordt beïnvloed door deelname aan bijeenkomsten van een vereniging (divers of niet-divers). De effecten zijn wel in de voorspelde richting, maar klein en niet significant. Oftewel, hypothese 1 en hypothese 2 worden niet ondersteund. De onderliggende theorieën benadrukten dat alleen de aanwezigheid van contact niet bepalend is, maar dat contact onder optimale omstandigheden vooral kan zorgen voor meer vertrouwen (Allport, 1954; Bracegirdle et al., 2021; Feliciani et al., 2020; Pettigrew & Tropp, 2006; Pettigrew, 2021). Hoewel hypothese 1 en 2 worden verworpen, past dit in de onderliggende theorie. Hier wordt verder op ingegaan in de discussie.

Daarnaast blijkt er uit dit onderzoek dat de ervaren kwaliteit van interetnisch contact geen versterkende of verzwakkende werking heeft op het verband tussen verenigingsdeelname en vertrouwen in etnische minderheden. Hypothese 4 en hypothese 5 worden dus ook niet ondersteund. Een mogelijke verklaring hiervan kan zijn dat mensen die van nature een hoger vertrouwen hebben in etnische minderheden vaker deelnemen aan een diverse vereniging en mensen die van nature een minder vertrouwen hebben juist deelnemen aan een niet-diverse vereniging. Deze mogelijke verklaring wordt verder besproken in het discussiehoofdstuk.

Hypothese 3: *“Nederlanders zonder migratieachtergrond die deelnemen aan bijeenkomsten van een etnisch diverse vereniging, ervaren een hogere kwaliteit van interetnisch contact dan Nederlanders zonder migratieachtergrond die dit niet doen”* wordt bevestigd. Zoals verwacht (Allport, 1954; Pettigrew & Tropp, 2006), heeft deelname aan een etnisch diverse vereniging een positief effect op de ervaren kwaliteit van interetnisch contact.

De aanvullende mediatieanalyse laat geen mediatie zien van de ervaren kwaliteit van interetnisch contact, maar de kwaliteit van interetnisch contact is wel een belangrijke voorspeller voor vertrouwen. Met andere woorden: er is geen duidelijke aanwijzing gevonden dat deelname aan diverse verenigingen het vertrouwen in etnische minderheden verhoogt, vooral kwalitatief goed interetnisch contact heeft invloed op het vertrouwen. De onderliggende theorie stelde dat contact tussen groepen kan bijdragen aan een verbeterd vertrouwen en dat dit het meest effectief is als mensen gelijke status hebben, er gemeenschappelijke doelen zijn en dat het contact ondersteund wordt door sociale organisaties (Allport, 1954; Pettigrew & Tropp, 2006). Dit resultaat is een

ondersteuning voor de contacttheorie (Allport, 1954; Pettigrew & Tropp, 2006), maar niet voor de aanname dat het contact bij deelname aan diverse verenigingen hierin een belangrijke rol speelt. Voor deze bevinding kan geen bewijs worden gevonden in dit onderzoek.

De analyses van demografische factoren laten zien dat mensen met een hogere leeftijd, gemiddeld minder vertrouwen hebben in etnische minderheden. Opleidingsniveau heeft een stabiel effect: naarmate mensen hoger opgeleid zijn, hebben ze gemiddeld genomen meer vertrouwen in etnische minderheden. Dit is in overeenstemming met bevindingen uit eerder onderzoek (Woittiez et al., 2024). Uit de resultaten blijkt dat het niet uitmaakt of je een man of vrouw bent: geslacht is geen voorspeller voor vertrouwen in etnische minderheden.

Concluderend: het vertrouwen van Nederlanders zonder migratieachtergrond in etnische minderheden wordt niet rechtstreeks beïnvloed door deelname aan bijeenkomsten van een vereniging (divers of niet-divers) en de ervaren kwaliteit van interetnisch contact heeft geen versterkende of verzwakkende werking. Het vertrouwen in etnische minderheden hangt af van het ervaren van positief, gelijkwaardig en kwalitatief goed interetnisch contact in bredere zin. Voor het maken van beleid voor verenigingen en in de praktijk laat dit zien dat etnische diversiteit binnen een vereniging op zichzelf waarschijnlijk onvoldoende is; pas als etnische diversiteit samengaat met een goede kwaliteit van interetnisch contact die kan zorgen voor een verbetering in het vertrouwen van etnische minderheden. Een proces dat zowel binnen vereniging, als in de samenleving als geheel relevant is.

6. Discussie

Dit onderzoek leverde een helder maar genuanceerd beeld op: niet het feit dat een vereniging etnisch divers is, maar de ervaren kwaliteit van interetnisch contact in het algemeen (dus ook buiten een vereniging) blijkt doorslaggevend voor het verklaren van vertrouwen in etnische minderheden. Tegelijkertijd roept die uitkomst vragen op over de richting en context van het verband. Een onzekerheid is causaliteit. Het is moeilijk vast te stellen of Nederlanders zonder migratieachtergrond met meer vertrouwen in etnische minderheden vaker kiezen voor deelname aan een diverse vereniging of juist deelname aan een diverse vereniging hun vertrouwen verhoogt via kwaliteit van interetnisch contact. Dit mogelijke causale verband zou ook een verklaring kunnen zijn voor de afwezigheid van significante resultaten bij hypothese 1, 2, 4 en 5.

De bevindingen ondersteunen dat er een samenhang is tussen kwalitatief goed contact en vertrouwen, maar op basis van deze data is niet vast te stellen of het contact de oorzaak of het gevolg van vertrouwen is. Longitudinaal onderzoek zou kunnen uitwijzen of het vertrouwen in de loop van tijd groter of juist kleiner.

Een andere beperking zit in de dataverzameling van de SIM2020. Een deel van de dataverzameling werd gedaan in de periode van de coronapandemie, dit kan de manier waarop mensen contact hadden en hoe ze dit contact ervaarden, beïnvloed hebben. Tijdens deze periode lagen verenigingen maandenlang stil en er was een maximumaantal bezoekers per bijeenkomst. Onderzoek naar sportverenigingen in Nederland laat zien dat het aantal leden flink daalde tussen 2019 en 2021 en dat vooral kwetsbare groepen tijdelijk of blijvend afhaakten (Hoekman et al., 2023). Verenigingsdeelname en interetnisch contact lagen dus mogelijk lager tijdens de pandemie dan in de periode daarvoor of daarna omdat bijeenkomsten simpelweg niet of minder plaatsvonden. Respondenten die normaal wel deelnemen aan een vereniging, hebben mogelijk op de vraag over deelname ‘nee’ geantwoord. Daarnaast kan het zijn dat het contact dat toch plaatsvond, onder andere omstandigheden waren dan normaal, wat de kwaliteit en de frequentie van het contact beïnvloed. Dit kan resulteren in uitkomsten die niet volledig representatief zijn voor een normale situatie.

Een andere beperking is dat vertrouwen in etnische minderheden is gemeten aan de hand van één item: *“Hoe vervelend zou u het vinden als één van uw kinderen een persoon met migratieachtergrond als partner kiest?”*. Idealiter worden er meerdere items gebruikt om de betrouwbaarheid te verhogen. Ten eerste is er met één vraag geen mogelijkheid om de consistentie van vertrouwen te toetsen (via Cronbachs alpha). Ten tweede gaat de vraag over de partnerkeuze van het kind van de respondent, oftewel een intieme en specifieke gezinssituatie. Algemener vertrouwen in etnische minderheden kan ook gaan over relaties en mensen die verder weg staan van de

respondent, zoals vrienden, buren, collega's of een voorbijganger. Om het volledige begrip 'vertrouwen in etnische minderheden' te kunnen dekken, zouden dus vragen over situaties op een grotere sociale afstand een aanvulling kunnen zijn.

Hoewel de SIM2020-dataset meerdere items bevat om het vertrouwen in etnische minderheden te meten, bleek het niet mogelijk om die als een betrouwbare schaal samen te voegen (Cronbach's $\alpha > 0,70$). Er was bij veel van deze vragen een hoog aantal missende waarden, wat erop kan wijzen dat respondenten het moeilijk vonden de vraag te beantwoorden. Daarnaast lijkt de lage samenhang tussen de items te komen doordat sommige vragen verschillend geïnterpreteerd werden: bij sommige vragen betekende een hoge score juist meer vertrouwen, terwijl bij andere vragen een hoge score juist stond voor laag vertrouwen. Door deze uiteenlopende interpretaties zou een samengestelde schaal een vertekend beeld geven van het vertrouwen in etnische minderheden.

De laatste beperking van dit onderzoek is de representativiteit van opleidingsniveau. Het aandeel hoogopgeleide Nederlanders zonder migratieachtergrond ligt in de steekproef hoger dan in de doelpopulatie. Tegelijkertijd is de groep laagopgeleiden in de steekproef kleiner dan in de doelpopulatie. Dit kan een vertekend beeld geven. Hoogopgeleiden denken gemiddeld positiever over etnische minderheden dan laagopgeleiden en hoogopgeleiden nemen vaker deel aan bijeenkomsten van verenigingen (Woittiez et al., 2024).

Aanbevolen wordt om met longitudinale data de mogelijke causaliteit scherper vast te stellen. Longitudinale onderzoek kan daarnaast uitwijzen of er tijdelijke of blijvende invloeden van de coronapandemie zijn en verschillen zijn in verenigingsdeelname en de ervaren kwaliteit van interetnisch contact. Voeg daarbij meer items toe voor vertrouwen op meerdere sociale afstanden om de validiteit te verbeteren.

Dit onderzoek laat zien dat vertrouwen niet vanzelf ontstaat uit diversiteit bij een vereniging: het is de kwaliteit van het contact, ook buiten de vereniging, dat het verschil maakt. Bij het maken van beleid moet er geïnvesteerd worden in contact met betekenisvolle en gelijkwaardige interacties met etnische minderheden. Een positieve, samenwerkende en gelijkwaardige manier van met elkaar omgaan kan het vertrouwen in een diverse samenleving versterken.

Literatuurlijst

Allport, G. W. (1954). *The Nature of Prejudice*. Addison-Wesley New York.

Bartsch, F. (2024). The role of intergroup contact in sport for social cohesion in socially diverse societies. In *Routledge eBooks* (pp. 24–37). <https://doi.org/10.4324/9781003383291-4>

Bracegirdle, C., Reimer, N. K., Van Zalk, M., Hewstone, M., & Wölfer, R. (2021). Disentangling contact and socialization effects on outgroup attitudes in diverse friendship networks. *Journal of Personality and Social Psychology*, 122(1), 1–15. <https://doi.org/10.1037/pspa0000240>

CBS Statline. (2022, May 31). *Bevolking; geslacht, lft, generatie en migr.achtergrond, 1 jan; 1996-2022*. <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/37325/table?dl=4F00D>

CBS Statline. (2025a, May 7). *Sociale contacten en maatschappelijke participatie*. <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/85541NED/table?searchKeywords=vereniging>

CBS Statline. (2025b, May 8). *Bevolking; hoogst behaald onderwijsniveau en herkomst*. <https://opendata.cbs.nl/statline#/CBS/nl/dataset/85453NED/table?ts=1753361310685>

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2024, December 20). *Hoeveel inwoners hebben een herkomst buiten Nederland*. Centraal Bureau Voor De Statistiek. <https://www.cbs.nl/nl-nl/dossier/dossier-asiel-migratie-en-integratie/hoeveel-inwoners-hebben-een-herkomst-buiten-nederland>

Dagevos, J., & Kappelhof, J. (2022). *Survey Integratie Migranten 2020*. Sociaal en Cultureel Planbureau, Den Haag. <https://www.scp.nl/binaries/scp/documenten/publicaties/2022/10/11/survey-integratie-migranten-2020.-uitvoering-van-veldwerk-ten-tijde-van-corona/Survey+integratie+migranten+2020.+Uitvoering+van+veldwerk+ten+tijde+van+corona.pdf>

Dagevos, J., & Vermeulen, F. (2024). *Is de politiek er voor iedereen? Een onderzoek naar ervaren representatie, institutioneel vertrouwen en politieke participatie bij personen met een migratieachtergrond*. Sociaal en Cultureel Planbureau, Den Haag.

<https://www.scp.nl/binaries/scp/documenten/publicaties/2024/01/25/is-de-politiek-er-voor-iedereen/Onderzoek+Is+de+politiek+er+voor+iedereen.pdf>

Ehnold, P., Jarck, H., Doherty, A., Elmoose-Østerlund, K., Fahlén, J., Gohritz, A., Ibsen, B., Nagel, S.,

Seippel, Ø., Stenling, C., Strandbu, Å., Taylor, T., Vögtli, S., & Schlesinger, T. (2023).

Developing a multi-level framework for analyzing public sports-based programmes to

integrate migrants and refugees into organized sports. *Sport in Society*, 27(7), 983–1003.

<https://doi.org/10.1080/17430437.2023.2276813>

Elmoose-Østerlund, K., Ibsen, B., & Scheerder, J. (2020). Conceptual framework and research design

[Book-chapter]. In S. Nagel et al. (Ed.), *Functions of Sports Clubs in European Societies* (Vol.

13). Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-48535-1_2

Feliciani, T., Flache, A., Mäs, M., & The Author(s). (2020). Persuasion without polarization? Modelling

persuasive argument communication in teams with strong faultlines. In *Computational and*

Mathematical Organization Theory (Vols. 27–27, pp. 61–92) [MANUSCRIPT].

<https://doi.org/10.1007/s10588-020-09315-8>

Frijters, S. (2024, November 22). *Is er een ‘groot integratieprobleem’? Verschillen tussen groepen*

worden elke generatie kleiner. [https://www.volkskrant.nl/binnenland/is-er-wel-een-groot-](https://www.volkskrant.nl/binnenland/is-er-wel-een-groot-integratieprobleem~b1718c71/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F)

[integratieprobleem~b1718c71/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F](https://www.volkskrant.nl/binnenland/is-er-wel-een-groot-integratieprobleem~b1718c71/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F)

Hoekman, R., Grubben, M., & Kraaykamp, G. (2023). Sport club dropout under COVID-19 in the

Netherlands: do characteristics of the neighbourhood matter? *Frontiers in Sports and Active*

Living, 5. <https://doi.org/10.3389/fspor.2023.1168608>

Kauff, M., Schmid, K., Lolliot, S., Ramiah, A. A., & Hewstone, M. (2016). Intergroup Contact Effects via

Ingroup Distancing among Majority and Minority Groups: Moderation by Social Dominance

Orientation. *PLoS ONE*, 11(1), e0146895. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0146895>

Kloosterman, R., & Coumans, M. (2014). Lidmaatschap en deelname verenigingen. CBS.

<https://www.cbs.nl/-/media/imported/documents/2014/38/2014-lidmaatschap-en-deelname-verenigingen-art.pdf>

- Martinovic, B., Van Tubergen, F., & Maas, I. (2014). A Longitudinal Study of Interethnic Contacts in Germany: Estimates from a Multilevel Growth Curve Model. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 41(1), 83–100. <https://doi.org/10.1080/1369183x.2013.869475>
- Miltenburg, E., Geurkink, B., Den Ridder, J., Kunst, S., Sipma, T., & Tilburg University. (2024). *Burgerperspectieven 2024*.
<https://www.scp.nl/binaries/scp/documenten/publicaties/2024/09/03/burgerperspectieven-2024-bericht-2/Burgerperspectieven+bericht+2+2024.pdf>
- NOS. (2024, November 12). *De “integratieparadox”: hoe langer in Nederland, hoe meer onbehagen*.
<https://nos.nl/artikel/2544242-de-integratieparadox-hoe-langer-in-nederland-hoe-meer-onbehagen>
- Pettigrew, T. F. (2021). Advancing intergroup contact theory: Comments on the issue’s articles. *Journal of Social Issues*, 77(1), 258–273. <https://doi.org/10.1111/josi.12423>
- Pettigrew, T. F., & Tropp, L. R. (2006). A Meta-Analytic Test of intergroup contact theory. In *Journal of Personality and Social Psychology* (Vols. 90–90, Issue 5, pp. 751–783) [Journal-article]. American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.90.5.751>
- Spaaij, R., Karen Farquharson, & Timothy Marjoribanks. (2015). Sport and social inequalities. In *Sociology Compass* (Vols. 9–5, pp. 400–411). <https://doi.org/10.1111/soc4.12254>
- Ultee, W. C., Arts, W. A., & Flap, H. D. (2003). *Sociologie: vragen, uitspraken, bevindingen*. Nijhoff, Groningen.
- Van Haaften, A. F. (2019). Do birds of a feather play football together? A study on ethnic segregation in Dutch amateur football. *European Journal for Sport and Society*, 16(2), 146–163.
<https://doi.org/10.1080/16138171.2019.1620411>
- Woittiez, I., Van Hulst, B., Putman, L., Ooms, I., Sadiraj, K., Versantvoort, M., & Sociaal en Cultureel Planbureau. (2024). *Samenvatting en conclusie: Samenleven in de toekomst - Een verkenning naar sociale cohesie bij een veranderde bevolkingssamenstelling in 2050*. Sociaal en Cultureel Planbureau, Den Haag.

Bijlage: R-script

In deze bijlage staat het R-script van de analyses in die in dit onderzoek zijn gedaan. De SIM2020-dataset van het Sociaal en Cultureel Planbureau is opgevraagd via DANS Data Station Social Sciences and Humanities en is te verkrijgen via deze link:

<https://ssh.datastations.nl/dataset.xhtml?persistentId=doi:10.17026/DANS-26H-XN4N>.

Via deze website zijn het veldwerkverslag, de vragenlijst en SIM2020 CCF.tab gedownload. Daarnaast is er ook gebruik gemaakt van SIM2020 CCF.sps om in het softwareprogramma SPSS de labels van de variabelen te achterhalen.

```
###packages installeren  
install.packages("dplyr")  
install.packages("psych")  
install.packages("car")  
install.packages("mediation")  
install.packages("readr")  
install.packages("tidyverse")  
install.packages("haven")  
install.packages("skimr")  
install.packages("ltm")  
install.packages("lme4")  
install.packages("car")  
install.packages("broom")
```

```
###packages laden  
library(dplyr)  
library(psych)  
library(car)  
library(mediation)  
library(readr)  
library(tidyverse)  
library(haven)  
library(skimr)  
library(ltm)  
library(lme4)
```

```
library(car)
library(ggplot2)
library(broom)

###dataset inladen
data <- read_tsv("~/Downloads/SIM2020%20CCF.tab")

###filteren NL zonder MG
data <- filter(data, etngba == 7)

###filteren van benodigde variabelen
data <- data %>% select(organ,
                      organ_ander,
                      afkparki,
                      bezoek,
                      vrtijdnl,
                      contall,
                      leeftijdsl_kl,
                      geslachtsd,
                      maxoplnl_kl)

###variable verenigingsdeelname
table(data$organ)
table(data$organ_ander)

#missende waarden verwijderen
data$organ[data$organ == - 3] <- NA
data$organ_ander[data$organ_ander == - 6] <- NA

#binaire deelnamevariabele
data$deelname <- ifelse(data$organ == 1, 1,
                       ifelse(data$organ == 2, 0, NA))

#diversiteitsvariabele alleen voor deelnemers
data$divers <- NA
```

```
data$divers[data$organ == 1 & data$organ_ander == 1] <- 0
data$divers[data$organ == 1 & data$organ_ander %in% 2:5] <- 1

#Dummy 1 – deelname aan een diverse vereniging
data$dummy1_divers <- ifelse(data$deelname == 1 & data$divers == 1, 1, 0)
data$dummy1_divers[is.na(data$deelname)] <- NA

#Dummy 2 – deelname aan een niet-diverse vereniging
data$dummy2_nietdivers <- ifelse(data$deelname == 1 & data$divers == 0, 1, 0)
data$dummy2_nietdivers[is.na(data$deelname)] <- NA

###variabele 2: vertrouwen
table(data$afkparki)
data$afkparki[data$afkparki == -3] <- NA

###variabele 3: kwaliteit van contact
#spiegelen variabelen
data$bezoek_s <- 4 - data$bezoek
data$vtijdnl_s <- 4 - data$vtijdnl
data$contall_s <- 6 - data$contall

#missende waarden verwijderen
data$contall_s[data$contall_s == 11] <- NA

#contall_s hercoderen naar 3 categorieën
data$contall_cat <- NA
data$contall_cat[data$contall_s == 1] <- 1
data$contall_cat[data$contall_s %in% c(2, 3)] <- 2
data$contall_cat[data$contall_s %in% c(4, 5)] <- 3

#samengestelde schaal maken
data$interetnisch_contact <- rowMeans(
  data[, c("bezoek_s", "vtijdnl_s", "contall_cat")],
  na.rm = TRUE)
```

```
#controleren Cronbach's alpha
```

```
alpha(data[, c("bezoek_s", "vrtijdnl_s", "contall_cat")])
```

```
###controlevariabelen
```

```
#leeftijd
```

```
midpoints <- c(16, 21, 29.5, 39.5, 49.5, 59.5, 69.5, 80)
```

```
#gemiddelde leeftijd toewijzen
```

```
data$leeftijd_mid <- midpoints[data$leeftijdsd_kl]
```

```
#geslacht
```

```
data$geslacht_num <- ifelse(data$geslacht == "Man", 1,  
                             ifelse(data_clean$geslacht == "Vrouw", 2, NA))
```

```
#missende waarden opleidingsniveau verwijderen
```

```
data$maxoplnl_kl[data$maxoplnl_kl == 9] <- NA
```

```
###nieuwe dataset voor kernvariabelen
```

```
kernvariabelen <- c("afkparki",  
                    "dummy1_divers",  
                    "dummy2_nietdivers",  
                    "interetnisch_contact",  
                    "leeftijd_cat",  
                    "geslacht_mid",  
                    "maxoplnl_kl")
```

```
#verwijderen van observaties met missende waarden
```

```
data_clean <- data[complete.cases(data[, kernvariabelen]), ]
```

```
###BESCHRIJVENDE STATISTIEK
```

```
##vertrouwen
```

```
summary(data_clean$afkparki)
```

```
sd(data_clean$afkparki)
```

```
table(data_clean$afkparki)
```

```
barplot(table(data_clean$afkparki),
        main = "Vertrouwen in etnische minderheden",
        xlab = "Score vertrouwen",
        ylab = "Aantal respondenten",
        col = "steelblue")

##verdeling deelname
table(data_clean$deelname, useNA = "ifany")
prop.table(table(data_clean$deelname)) * 100
table(data_clean$dummy1_divers, useNA = "ifany")
table(data_clean$dummy2_nietdivers, useNA = "ifany")
prop.table(table(data_clean$dummy1_divers)) * 100

barplot(table(data_clean$organ),
        main = "Deelname aan vereniging",
        ylab = "Aantal respondenten",
        col = "steelblue")

#verdeling diversiteit
table(data_clean$organ_ander)
round(prop.table(table(data_clean$organ_ander)) * 100, 1)

#verwijderen van mensen die niet bij een vereniging zitten
data_clean <- data_clean %>%
  mutate(
    organ_ander_x = na_if(organ_ander, -5))

barplot(table(data_clean$organ_ander_x),
        xlab = "Score",
        ylab = "Aantal respondenten",
        col = "steelblue",
        las = 2)

table(data_clean$organ_ander_x)
round(prop.table(table(data_clean$organ_ander_x)) * 100, 1)
```

```
##kwaliteit contact
```

```
table(data_clean$interetnisch_contact)
```

```
summary(data_clean$interetnisch_contact)
```

```
sd(data_clean$interetnisch_contact)
```

```
hist(data_clean$interetnisch_contact,
```

```
      main = "Interetnisch contact",
```

```
      xlab = "Score",
```

```
      col = "steelblue")
```

```
#verdeling kwaliteit contact (bezoek)
```

```
table(data_clean$bezoek_s)
```

```
round(prop.table(table(data_clean$bezoek_s)) * 100, 1)
```

```
barplot(table(data_clean$bezoek_s),
```

```
       col = "steelblue")
```

```
#verdeling kwaliteit contact (vrijetijd)
```

```
table(data_clean$vtijdnl_s)
```

```
round(prop.table(table(data_clean$vtijdnl_s)) * 100, 1)
```

```
barplot(table(data_clean$vtijdnl_s),
```

```
       col = "steelblue")
```

```
#verdeling kwaliteit contact (contall_s)
```

```
table(data_clean$contall_s)
```

```
round(prop.table(table(data_clean$contall_s)) * 100, 1)
```

```
barplot(table(data_clean$contall_s),
```

```
       col = "steelblue")
```

```
##leeftijd
```

```
table(data_clean$leeftijd_mid)
```

```
summary(data_clean$leeftijd_mid)
```

```
sd(data_clean$leeftijd_mid)
```

```
barplot(table(data_clean$leeftijd_mid), col = "steelblue")
```

```
##geslacht
```

```
table(data_clean$geslacht)
```

```
barplot(table(data_clean$geslacht),  
        col = "steelblue")
```

```
##opleidingsniveau
```

```
table(data_clean$maxoplnl_kl)
```

```
summary(data_clean$maxoplnl_kl)
```

```
round(prop.table(table(data_clean$maxoplnl_kl)) * 100, 1)
```

```
barplot(table(data_clean$maxoplnl_kl),  
        col = "steelblue")
```

```
###correlaties
```

```
correlatie_data <- data_clean[, c("afkparki",  
                                "dummy1_divers",  
                                "dummy2_nietdivers",  
                                "interetnisch_contact",  
                                "leeftijd_mid",  
                                "geslacht_num",  
                                "maxoplnl_kl")]
```

```
cor_matrix <- cor(correlatie_data)
```

```
round(cor_matrix, 2)
```

```
correlatie_resultaat <- corr.test(correlatie_data, use = "pairwise")
```

```
# p-waarden
```

```
round(correlatie_resultaat$p, 3)
```

```
###REGRESSIEANALYSE
```

```
#centreren interetnisch contact
```

```
data_clean <- data_clean %>%
```

```
  mutate(interetnisch_contact_c = scale(interetnisch_contact,  
                                         center = TRUE, scale = FALSE))
```

```
#Model 0
```

```
mod0 <- lm(afkparki ~ leeftijd_mid + geslacht_num + maxoplnl_kl, data = data_clean)
summary(mod0)
```

```
#Model 1 – alleen dummy 1 (divers)
```

```
mod1 <- lm(afkparki ~ dummy1_divers + leeftijd_mid + geslacht_num + maxoplnl_kl,
          data = data_clean)
summary(mod1)
```

```
#Model 2 – alleen dummy2 (niet-divers)
```

```
mod2 <- lm(afkparki ~ dummy2_nietdivers + leeftijd_mid + geslacht_num + maxoplnl_kl,
          data = data_clean)
summary(mod2)
```

```
#Model 3 – beide dummies samen
```

```
mod3 <- lm(afkparki ~ dummy1_divers + dummy2_nietdivers +
          leeftijd_mid + geslacht_num + maxoplnl_kl,
          data = data_clean)
summary(mod3)
```

```
#multicollineariteit model 3
```

```
vif(mod3)
```

```
#Model 4 - interetnisch contact
```

```
mod4 <- lm(interetnisch_contact_c ~ dummy1_divers + leeftijd_mid + geslacht_num + maxoplnl_kl,
          data = data_clean)
summary(mod4)
```

```
#Model 5 – alle variabelen
```

```
mod5 <- lm(afkparki ~
          dummy1_divers +
          dummy2_nietdivers +
          interetnisch_contact_c +
          leeftijd_mid +
```

```
    geslacht_num +  
    maxoplnl_kl,  
    data = data_clean)  
summary(mod5)
```

#Model 6 – interactie: diverse deelname × contact

```
mod6 <- lm(afkparki ~  
    dummy1_divers +  
    dummy2_nietdivers +  
    dummy1_divers * interetnisch_contact_c +  
    leeftijd_mid + geslacht_num +  
    maxoplnl_kl,  
    data = data_clean)  
summary(mod6)
```

#Model 7 - interactie niet-diverse deelname x contact

```
mod7 <- lm(afkparki ~  
    dummy1_divers +  
    dummy2_nietdivers +  
    dummy2_nietdivers * interetnisch_contact_c +  
    leeftijd_mid + geslacht_num +  
    maxoplnl_kl,  
    data = data_clean)  
summary(mod7)
```

#Model 8 – beide interacties tegelijk

```
mod8 <- lm(afkparki ~  
    dummy1_divers * interetnisch_contact_c +  
    dummy2_nietdivers * interetnisch_contact_c +  
    leeftijd_mid + geslacht_num + maxoplnl_kl,  
    data = data_clean)  
summary(mod8)
```

#multicollineariteit model 8

```
vif(mod8)
```

```
#F-toetsen
```

```
anova(mod0, mod2)
```

```
anova(mod1, mod3)
```

```
anova(mod5, mod7)
```

```
anova(mod6, mod8)
```

```
###MODEL CONTROLES
```

```
#fitted & gestandaardiseerde residuen
```

```
diag_df <- augment(mod8) |>
```

```
  dplyr::mutate(
```

```
    std_resid = .std.resid,
```

```
    std_fitted = ( .fitted - mean(.fitted) )/ sd(.fitted))
```

```
#plot
```

```
ggplot(diag_df, aes(x = std_fitted, y = std_resid)) +
```

```
  geom_point(color = "darkgreen", size = 1.8, alpha = .8) +
```

```
  geom_smooth(method = "loess", se = FALSE, color = "steelblue", span = 1) +
```

```
  geom_hline(yintercept = c(-3, 3), colour = "red", linetype = "dashed") +
```

```
  labs(title = "Residual plot (gestandaardiseerd)",
```

```
        x = "Gestandaardiseerde verwachte waarden",
```

```
        y = "Gestandaardiseerde residuen") +
```

```
  theme_minimal(base_size = 12)
```

```
qqPlot(mod8)
```

```
ggplot(data.frame(zres), aes(x = zres)) +
```

```
  geom_histogram(aes(y = ..density..), bins = 30,
```

```
    fill = "steelblue", colour = "white") +
```

```
  geom_density(size = 1, colour = "red") +
```

```
  labs(x = "Gestandaardiseerde residuen", y = "Dichtheid") +
```

```
  theme_minimal()
```

```
#leverage en Cook's distance
```

```
data_clean <- data_clean %>% mutate(sresid = studres(mod8))
```

```
data_clean <- data_clean %>% mutate(pred = predict(mod8), zpred = (pred - mean(pred))/sd(pred))
data_clean <- data_clean %>%
  mutate(
    leverage = hatvalues(mod8),
    cooksD = cooks.distance(mod8))

k <- length(coef(mod8)) - 1
n <- nrow(data_clean)

lev_cut <- 2 * (k + 1) / n
cook_cut <- 4 / n

data_clean <- data_clean %>%
  mutate(infl = leverage > lev_cut | cooksD > cook_cut)

#model 8 zonder invloedrijke cases
mod8_noInfl <- update(mod8, data = filter(data_clean, !infl))

#vergelijken modellen met en zonder invloedrijke cases
full <- tidy(mod8) %>% select(term, estimate, std.error, p.value)
noInfl <- tidy(mod8_noInfl) %>% select(term, estimate, std.error, p.value)

comp <- left_join(full, noInfl, by = "term",
  suffix = c("_full", "_noInfl"))
print(comp, n = Inf)

#Aanvullende mediatieanalyse
mod4.1 <- lm(interetnisch_contact_c ~ dummy1_divers + dummy2_nietdivers + leeftijd_mid +
  geslacht_num + maxoplnl_kl,
  data = data_clean)
summary(mod4.1)
```